Рôздвяний Свята на Филипинахъ.

(Зъ споминôвъ руско-американьского жовнѣра).

Свята! Веселй оня дома при родинѣ. але не на чужинѣ та ще при войску. Мимоволѣ нагадують ся менѣ свята якъ я ихъ святкувавъ кôлька лѣтъ тому назадъ.

Бувъ я на той часъ при американьскôмъ войску на филипиньскихъ островахъ, або якъ менѣ здавалось на другôмъ свѣтѣ, бо нѣколи передъ тымъ въ Галичинѣ въ Америцѣ не чувъ я за тй острова. Огидне було тамъ жите и справдѣшный другій свѣтъ... Чоловѣкъ ходивъ брудный, опаленый, часомъ голый и босый, а хочь мавъ пушку на плечахъ, то и такъ не все було що ѣсти. Надходять свята, треба бы пôсля американьского звычаю постаратись о дещо лѣпшого до ѣдженя, а тутъ нѣ звôдки его взяти. Выбралисъ мы на польоване. Мѣсточко, въ котрôмъ мы стояли, було окружене горами та потоками, спалене, пусте. Розбѣглись мы по гущавинѣ и пригнали два быки а що до святъ було ще кôлька днѣвъ, то замкнули ихъ зъ собою въ костелѣ, що служивъ намъ за касарню. Пôзно въ ночи, десь коло першои, счинивъ ся свистъ, гукъ, трѣскъ, кулѣ сиплють ся мовь градъ, святй падуть зô стѣнъ, бють насъ по головахъ, быки ричать. Отъ и нещасте. Бувъ се нападъ Филипинцѣвъ, котрй однакожь якъ несподѣвано на насъ напали, такъ ще чимскорше взялись утѣкати. Мы пустились за ними въ погоню, але що була нôчь, то не могли далеко за ними йти и повернули назадъ. На пôдлозѣ въ костелѣ лежало кôлькохъ покалѣченыхъ жовнѣрôвъ и оденъ быкъ убитый на смерть, а другій користаючи зъ замѣшаня утѣкъ, а може выбѣгъ вразъ зъ нами въ погоню за Филипинцями. Погнѣваний и голодний жовнѣры сейчасъ взялись справляти убитого быка и слѣдуючого дня на полудне мали мы вже свѣжій росôлъ та мясо, рѣчи якй на Филипинахъ лишь рѣдко коли вдавалось роздобути. Почалась гостина и кождый бравъ скôлько хотѣвъ; деякй зъ шляхотскою „вонтробою" брали и по пять разы. На вечѣръ вже не ишли мы до костела, але до шанцѣвъ. Кождый чувъ ся въ силѣ перебути о тôмъ що зъѣвъ хочь бы и цѣлый тыждень. але...

Нôчь була мрачна, тиха, всюды спокôй, лишь вôдъ часу до часу чути стоны и йойкане таки въ самыхъ нашихъ шанцяхъ. Менѣ самому животъ росте якъ на дрôждяхъ, товаришѣ скаржать ся и чимъ разъ то гôрше стогнуть, йойчать, перевертають ся, а докторъ крутить ся зъ медицинсю, котру звали мы wind medicine. И справдѣ выглядали мы якъ компанія американьскихъ „тростовичôвъ", а я самъ бувъ немало подобный до галицко-польского шляхтича...

На наше щасте чи нещасте, сеи ночи атаку не було, тожь слѣдуючого дня коли кождый вже чувъ ся трохи лѣпше, выбрались мы на звѣды шукати за тими, що насъ напали въ костелѣ, або взагалѣ чи нема де близько неприятеля. Така дорога вôдбувалась дуже поволи, бо мусѣли мы ити горами та корчами, полями ити не було можна, щобъ не дати ся бачити людямъ якй працювали на поли при рижу та тютюнѣ. Пôзно пôдъ вечеръ наближились мы до одного сѣльця, але тутъ все було тихо, навить собаки не брехали. Йдемо дальше, надыбали друге сѣльце, але и тутъ все тихо. Ходимо всюда; надслухаемо, заглядаемо — нѣ, нема нѣкого. Пошкробавъ ся нашь комендантъ въ голову тай каже: „пôдемо дальше, але тутъ мусимо когось на якійсь часъ зôставити на вартѣ. Єсли не побачить нѣкого, пôде за нами, еслижь побачить, сейчасъ мае дати менѣ знати". Коли говоривъ тй слова, кождый зъ передъ очей ему якось усунувъ ся, лишь я несподѣючись нѣчого злого (звычайно якъ Русинъ) стоявъ передъ нимъ, та слухавъ, що говорить. „Зôстанешь тутъ ты", сказавъ наконецъ до мене, а давши менѣ годинку до рукъ додавъ: „если за годину не вернемо назадъ, пôдешь за нами".

Пошли. Сѣвъ я собѣ въ корчѣ и сиджу тихо прислухуюсь. Вѣтрець подувае, листемъ шелестить и мене непокоить та лютить, але не видно нѣкого. Ажь наконецъ иде трое людей зъ клунками, старый дѣдусь и двѣ жѣнки, мабуть зъ рыболовлѣ. Смаковала бы менѣ рыбки, подумавъ я собѣ, але може що лѣпшого трафить ся. Тимчасомъ часъ здававъ ся менѣ довгимъ и зачало нудитись. Але не минула ще и година ажь чую — стрѣлянина, сиплють немовь горохомъ по решетѣ. Поправивъ я свои манатки и далѣ звернувъ въ сторону потока та пустивъ ся за моими товаришами. Стежки не було, дорога скалиста, тожь заки я добивъ ся до потока, бувъ вже добре потовченый и подертый, а коли сѣвъ вôдпочати, то и не стямивъ ся якъ заснувъ.

Надъ ранкомъ пробудивъ мене грôмъ и дощь, що ставъ ляти наче зъ коновки. Позбиравши свои порозкидуваний рѣчи, вылѣзъ я на горбокъ, разглядаюсь и роздумую зъ котрои стороны я тутъ прийшовъ, бо свѣтъ якось менѣ цѣлкомъ перевернувъ ся. Дощь лле и гримить, ажь оглянувъ ся я а за моими плечима коло корчѣвъ неприятель на кони. Скоро лишь мене побачивъ, сейчасъ зникъ въ гущавинѣ. Морозъ перейшовъ по моимъ тѣлѣ, я сейчасъ змѣнивъ позицію, а за кôлька хвиль на мѣсце де я що ино стоявъ посипавъ ся градъ куль. Тымчасомъ я сховавъ ся у потоцѣ мѣжь скалы та скидаю ихъ зъ коней по одному. Але амуниція стала менѣ выходити и жаль мене обгорнувъ. Чи знаю я за кого тутъ борю ся? А за Русь-Украину и еѣ мову певно не було бы кому и пальцемъ рушити. Вороги нищать насъ. женуть въ свѣтъ за очи а мы все те зносимо скокôйно якъ рабы, невôльники. Я переставъ стрѣляти, але всежь таки якъ бы що до чого прийшло, думавъ не пôддати ся.

Перестало ляти, загрѣло пекуче сонце и зъ мене закурилось якъ зъ вулкану. Ѣсти хочесь, але щожь робити? — Я лишь поясъ тѣснѣйше затискаю. Втихло все, и я посуваюсь дальше помѣжь корчѣ. Вôйшовъ спорый кусень, вкôнци выглянувъ на поляну и якъ разъ трафивъ на кôльканайцятьохъ Филипинцѣвъ якъ сидѣли при ѣдѣ. Той що стоявъ на сторожи сейчасъ привитавъ мене красненькимъ голосомъ кульки. Незважаючи що роблю, скочивъ я мѣжь нихъ и они розбѣглись якъ вороны, тай бѣжу що силъ, щобы укрытись, але Филипинцѣ побачивши, що я лишь самъ оденъ, пустились за мною, обступили довкола и булибъ обôйшлись зô мною не дуже гарно, але надбѣгъ ихъ комендантъ и оборонивъ мене. Я бувъ на той часъ дуже змученый, голоденъ, ноги покалѣчений — тожь дали менѣ коняку и повели зъ собою. Привели мене до села, всадили до арешту и дали рижу и рыбъ Моею одинокою гадкою въ тôй хвили було: „ѣсти", тожь я натрепавъ принесенои менѣ ѣды руками въ живôтъ и лягъ спати.

На другій день бачу, що я тутъ не самъ. Було тамъ ще кôлькохъ ишпаньскихъ жовнѣрôвъ въ неволи, Всѣ они обдертй, босй, оброслй, та бѣдний, мусѣли товчи въ ступахъ рижь. Мене обступили сторожѣ, звязали руки и ведуть. Може ще не будуть вѣшати — подумавъ я собѣ. Впровадили до однои буды, поставили передъ свôй судъ. Переслухане тревало довгій часъ ажь вкôнци питае мене оденъ, чи не принявъ бы я становища капітана та бивъ Американцѣвъ. Я усмѣхнувъ ся, але не давъ жадноп певнои вôдповѣди, лишь попросивъ, щобы сю справу вôдложили на пôзнѣйше, щобъ я мавъ часъ про се подумати, тымъ больше, що я теперь не здоровъ. Судъ згодивъ ся на се, а що я бувъ досыть веселый и не богато чимъ журивъ ся, то давали менѣ больше свободы якъ другимъ. Ходивъ я, спѣвавъ рускй пѣснѣ, якй дуже подобались ишпаньскимъ воякамъ, а що мавъ при собѣ грошѣ, то куповавъ емъ бѣдакамъ папіросы, або що лѣпшого до ѣды, черезъ що мене дуже полюбили.

Пополудни зачали мы говорити про нашу судьбу, а я пôднѣсъ питане чи не моглибъ мы справити собѣ якій „good time" на Свята, що вже були за плечима. На згадку про Свята кождому зъ нихъ покотились слезы зъ очей, а оденъ молоденькій сказавъ: „Good time не для мене! Чотири лѣта якъ мусѣвъ я покинути въ Испаніи стареньку матѣрь, безъ жадного способу до житя, а вже три лѣта якъ не маю жаднои вѣстки вôдъ неи. Ось лѣпше радьмо про се, якъ бы вырватись звôдси та утечи зъ неволѣ".

На вечерь затрубили, щобъ ити спати, але ишпаньскй жовнѣры мали, якъ звычайно, ити спати до пивницѣ пôдъ плебанію, а я въ особнôй дѣрѣ, що була трохи выгоднѣйша. Та се було намъ не наруку, тому, щобы бути разомъ я попросивъ, що хочу спати зъ Йспанцями, бо менѣ самому дуже нудно. Старшина пристала на се.

Пошли мы разомъ, але за цѣлу нôчь нѣхто зъ насъ не зажмуривъ ока. Цѣлу нôчь мы радили. Кождый мавъ охоту и вôдвагу утѣкати, декотрй знали и дорогу, але штуки було бракъ. Наконецъ кажу: Може бы такъ було добре? Завтра идете всѣ копати шанцѣ. пôду зъ вами и я, а що кождый мае вартôвника, то команда мусить бути въ незрозумѣлôй имъ мовѣ, отже рускôй. Коли я крикну: „козакъ", кождый нехай выхопить свому вартôвникови пушку зъ рукъ и въ ноги. Всѣ на то пристали.

На другій день рано отворили намъ дверѣ и всѣ повыходили, та зачали варити собѣ рижь якій попереднего дня товкли въ ступахъ. Опôсля высипали на двѣ великй деревяний миски, поставили на землю, посѣдали довкола и ѣли пальцями якъ цигане въ Галичинѣ. По снѣданю позабирали піки, лопаты и ножѣ та пошли за село на гôрку. Навколо була рôвнина покрита рижомъ и цукровою тростиною, а въ вôдаленю невелика гôрка покрита гущавиною, на котру мы хотѣли дôстатись.

Копають хлопцѣ, копаю и я самъ, хочь не конечно мусѣвъ, бо Филипинцѣ Американцѣвъ лѣпше трактували якъ Испанцѣвъ. Дальше показую вартôвникамъ золотй американьскй грошѣ, якй я мавъ при собѣ и тымъ дуже заинтересувавъ ихъ та зменчивъ ихъ осторожность и увагу. Опôсля ставъ я мурчати а хлопцѣ вôдпочиваютъ собѣ та поволи выходять зъ ровôвъ на верхъ. Коли вже всѣ були готовй, на мою команду кождый вхопивъ пушку въ руки, вартôвника кольбою въ голову — и въ ноги.

Ставъ ся великій крикъ, але заки другй Филипинцѣ надбѣгли, мы вже були далеко. Бачучи се, Филипинцѣ почали за нами стрѣляти и одного зъ моихъ товаришѣвъ убили а одного зранили въ руку. Два другй Ишпанцѣ утѣкали въ другу сторону и стратились намъ зъ очей. Утѣкали мы що силы доки не найшли безпечного мѣсця мѣжь скалами. Тутъ я перевязавъ товаришеви раны и пресидѣли мы вôдпочиваючи цѣлый день.

Пôзно въ ночи пустились мы въ дальшу дорогу. Надъ ранкомъ прийшли до рѣки, надъ берѣжкомъ котрои стояла буда, а коло неѣ худа коняга привязана до колика. Рѣка була дуже глубока и хочь я бувъ въ силѣ еѣ переплысти, то не такъ було зъ моимъ товаришомъ, що мавъ зранену руку. Взявъ я конягу, высадивъ его на неѣ и скочивъ у воду а вôнъ на шкапѣ за мною. Кôльканайцять метрôвъ понизше въ дôлъ водою выдôставъ ся я на противный берегъ, оглядаюсь, нѣ коня, нѣ товариша мого вже не видно, лишь его капелюхъ „сомбреро" плыве доловъ водою. Скочивъ я назадъ у воду, вхопивъ капелюхъ, але нѣ товариша нѣ коня больше не побачивъ. Вылѣзъ назадъ на берѣгъ, сѣвъ и дуже зажуривъ ся. що и той товаришь мôй пропавъ и я знову самъ лишивъ ся.

Але щожь робити? Посидѣвши трохи пустивъ ся я въ дальшу дорогу помѣжь кукурудзу, рижь та цукрову тростину и такъ ишовъ цѣлый день. Де лишь видѣвъ я людей працюючихъ въ поли тамъ добре ховавъ ся, щобы не побачили. Спека була страшенна, такъ що дыхати було годѣ. Тожь выйшовъ я на гôрку, щобы мене вѣтеръ трохи обвѣявъ, розглядаюсь и гризу цукрову тростину, щобы юшкою зъ неѣ бодай трохи свôй голодъ заспокоити.

Бувъ се якъ разъ день рождества Христового. Сумно менѣ стало. дуже сумно, коли я собѣ пригадавъ якъ то Рôздвяний Свята обходять люде въ Галичинѣ або хочь бы и въ Америцѣ, якъ хлопцѣ и дѣвчата веселять ся. А я тутъ таке жите маю! А малпы мовъ на злость менѣ скачуть понадъ мене та смѣють ся зъ моеи недолѣ. Зъ такими сумными думками та незмѣрно змученый здрѣмавсь я и заснувъ.

Ранѣсенько рано чую неначе вôдзиваесь десь голосъ дзвонôвъ. Стало свитати и положене довкола, здавалось менѣ бути знакоме. Розвиднилось, и геть, геть далеко побачивъ я бѣлу вежу а на нѣй хтось махае бѣлымъ прапоромъ. Тажь се наша стація, подумавъ я, бо не оденъ разъ посилавъ я сигналы зъ неѣ до сусѣдного мѣсточка вôддаленого о чотыри милѣ, де були телеґрафічний сполученя. Складаю буквы одну по другôй и уложивъ таке: „Прибуло 13 ишпаньскихъ жовнѣрѣвъ, просимо о транспортацію для нихъ; повѣдомѣть про се ишпаньскй власти въ Манілѣ".

Теперь я вже бувъ певный, що се наше мѣсточко Ибанъ и пустивъ ся чимъ скорше бѣчи до него а за кôлька годинъ бувъ вже мѣжь своими.

Заки я ще прибувъ, два Испанцѣ, котрй вôдбѣгли вôдъ насъ розповѣли, що ихъ освободивъ якійсь Американець и скоро я явивъ ся, всѣ приняли мене оплесками, а зъ товаришами мусѣвъ я сидѣти цѣлу нôчь та росказувати имъ свои пригоды.

Теод. Коханъ.

Двѣ дороги.

(Зъ приповѣстокъ царя Соломона.)

Слухай, сыну мôй, и тримай слова мои,
А умножать ся лѣта житя твого.
Я тебе наставляю на дорогу мудрости,
Проводжу тебе по стежкахъ незаблудныхъ.
Пôйдешь ними, — не тѣсно нозѣ твоѣй буде,
Побѣжишь — и не спотикнешь ся.
Держись крѣпко моеи науки,
Не занедбовуй.
Допильновуй еѣ,
Бо она жите твое.
Не ходи стежкою безбожныхъ
И не любуй ся дорогою лихихъ.
Покинь еѣ,
Не ходи нею;
Вôдхили ся вôдъ неѣ.
Й простуй собѣ мимо,
Бо они й не заснутъ якъ щось лихого не вчинять;
Сонъ покине ихъ, якъ не пôдставлять комунебудь ноги.
Бо они ѣдять хлѣбъ беззаконности,
А вино попивають, що насильствомъ придбали.
Стежка праведныхъ — се та зоря, що зорить рано въ ранцѣ,
И свѣтить яснѣйше та яснѣйше ажь до повного дня.
А путь безбожникôвъ — темна темрява;
Вони не знають, де имъ доведеть ся спотикнутись.

К 2 ПРИ СПОВѢДИ.

Першій грѣшникъ: Я, прошу еґомосця упивъ ся два разы.

Свящ.: За покуту змовишь собѣ 3 разы Отче нашь, 3 разы Богородице и разъ Вѣрую.

Другій грѣшникъ: Прошу еґомосця, я раз упивъ ся.

Свящ.: Упий ся ще разъ и змовишь собѣ за покуту 3 отченашѣ. 3 Богородице и разъ Вѣрую.

Святый Вечеръ!

Кому зъ читачѣвъ незнаный Святый Вечеръ? Той вечеръ якій весь свѣтъ христіяньскій обходить величаво, той вечеръ, въ котрый здае ся, сама природа якимсь таемничимъ тепломъ наповняе душу чоловѣка! Кому незвѣсный той радôстный часъ, коли вôдъ коронованыхъ головъ цѣсарѣвъ, королѣвъ та другихъ магнатôвъ до хлѣборобôвъ та найнизшихъ нуждарѣвъ, вôдъ найпишнѣйшихъ княжихъ палатъ до сумно дрѣмаючихъ середъ плачучихъ верôбъ та березъ лѣпянокъ хлѣборобôвъ — усюды радôсть та веселôсть! Цѣлый свѣтъ забувае свою нужду и слезы. Тодѣ и богачь и бѣдный чують ся бути собѣ рôвнѝ; умученый житемъ дѣдусь и повный силы молодець заровно подѣляють радôсть. Тодѣ згорбленый вôдъ надмѣрнои працѣ робôтникъ пôдносить до горы та выпогоджуе свое нуждою пооране чоло и чуе ся въ той вечеръ щаслившій, втѣшный що доживъ часу, коли бодай на хвильку може забути на свою утяжливу працю о кусникъ насущного хлѣба. Тодѣ и найзавзятѣйшій ворогъ готовъ подати руку свому противникови, колибъ лише той его противникъ подавъ перше свою и сказавъ, що хоче згоды...

Однымъ словомъ, радôсный, таемничій Святый Вечеръ!

А ты, дорогій брате Русине, котрого доля загнала въ чужину, далеко вôдъ рôдного краю, ты що бувъ змушеный покинути батька — матѣръ, покинути братôвъ и сестры та жити мѣжь чужими, чи и ты вôдчуваешь сю радôсну хвилю ось тутъ на американьскôй земли?

Молодый Русине! Чи тямишь сей часъ коли ты покидавъ рôдну хатину, чи тямишь тѝ слезы якими тебе пращала мати рôдненька? А якъ благословивъ тебе на дорогу батько старенькій? Сыну мôй! — казавъ вôнъ до тебе. Сыну мôй милый та коханый! Идешь вôдъ мене въ чужину, идешь въ свѣтъ незнаный, идешь за море за кусникомъ хлѣба, коли въ нашôмъ краю не переглянешь ланôвъ вôдъ золотоклосои пшеницѣ... Идешь въ край далекій, щобы у чужихъ людей дорабляти ся, бо на нашôй рôднôй земли розпаношили ся нашѝ гнобителѣ, котрѝ выдирають намъ нашѝ луги, лѣсы та непереглянені ланы — а намъ оставляють торбу и палицю жебрачу та проганяють въ свѣтъ за очи. Тожь иди мôй сыну милый! Иди и пожались передъ чужими на нашу кривду та недолю. Але памятай сыну, що ся Земля, то наша руска Земля! Що кожда стопа тои Землѣ пересякнена кровію нашихъ дѣдôвъ та прадѣдôвъ, що сю нашу Землю боронили нашѝ предки передъ наѣздами бисурменôвъ и оборонили, але хиба на се, щобы нынѣ чужѝ на нѣй паношились... Та ты мôй сыну не журись и не чуй жалю до тои нашои неньки Руси-Украины, котра и сама въ неволи, котра зъ терневымъ вѣнцемъ на головѣ простягае до тебе руки; котра плаче кровавыми слезами надъ своими дѣтьми, що мимо еѣ прекрасныхъ рѣкъ и лѣсôвъ та лугôвъ, мимо непереглянеными еѣ скарбôвъ — мусять скитатись на чужинѣ шукаючи хлѣба. А найважнѣйше, памятай мôй сыну, що ты Русинъ. Памятай на нашъ скарбъ найдорожшій на нашу мову руску, и бережи еѣ якъ ока въ головѣ. Памятай, що идешь въ свѣтъ Русиномъ и такимъ назадъ вертай ся. Бачишь сыну, я вже старенькій.., Ты молодый, идешь геть за море, а коли повернешь — я може буду вже въ могилѣ спати. Але я не плачу. Я вмру — спокойно умру. И коли ты вернешь, а вернешь Русиномъ, духъ мôй буде радоватись и благословити тебе буде. Але колибъ ты, мôй сыну, въ чужинѣ пôшовъ на манôвцѣ, колибъ ты, що Боже не дай, вернувъ зрадникомъ рускего народу — о! тогды й не вертай лѣпше, не зближайсь до могилы въ котрôй я спочину, бо духъ мôй проклинати тя буде...

Дорогій, любый читателю, молодый Русине, чи чуешь ся щасливымъ сего Святого Вечера? Чи заховавъ ты батькôвскій заповѣтъ, чи оставъ правымъ Русиномъ?

А ты, старшій Русине, що мавъ еси щасте остати вже мужемъ и батькомъ, але помимо свои енергіи и запопадливои працѣ, щобы забеспечити якусь будучнôсть своимъ найдорожшимъ — мусѣвъ опустити рôдну хатину, дѣточки и вѣрну дружину! Покинувъ есь свою Вôтчину и прийшовъ до Америки, щобы тутъ за свою працю у майнахъ, або фабрицѣ одержати кавалокъ металю, що зве ся доляромъ. О, и ты нынѣ щасливый! Щасливый, хочь бы для того, що еще жиешь, бо зъ твоихъ другôвъ та товаришôвъ, що ишли зъ тобою весело до працѣ вже неодного вывезли зъ поломаными ребрами зъ майны або фабрики и не одному заспѣвали вже „вѣчную память".

Ты щасливый, бо хочь мыслею можешь полетѣти геть за море, де твоя дружина и дѣточки дрôбненькѝ! Пôдешь думкою тамъ до нашого краю! Пôдешь и будешь блудити по рôдныхъ нашихъ лугахъ, пôдешь вôдъ воконце до рôднои хатины, й будешь невидимымъ окомъ дивитись на тихъ, котрѝ въ той радôсный Святый Вечеръ пообнимають свою матусю рученьками та будуть питати — щебетати: „матусю миленька, чи скоро поверне до насъ татуньо рôдненькій?...

Щасливѝ мы тутъ на чужинѣ всѣ Русины и Русинки, бо и мы маемо нашъ Святый Вечеръ, бо и мы маемо нашъ вертепъ, нашѝ коляды, нашу радôсть. А нашъ вертепъ — то брехи та осмоленѝ фабрики, нашѝ коляды — се щекôтъ та трѣскъ машинъ фабричныхъ, а наша наука старенького панвôтця у рôдной церковци — се голюкане и проклоны нашихъ „босôвъ", та заушникôвъ капіталізму...

А коли все те розважимо, коли надъ тимъ застановимо ся, то и наше серце наповнить ся радôстю а очи нашѝ въ той Святый Вечеръ заллють ся слезами... Але якѝ тѝ слезы? Догадайтесь самѝ братя Русины!

Михайло Беля.

Три царѣ и Иродъ.

Якъ же народивсь Йсусъ въ Вифлеемѣ Юдейскому за царя Ирода, прийшли мудрцѣ зô сходу въ Єрусалимъ, говорячи: Де народженый царь жидôвскій? бачили, бо мы зорю его на сходѣ, й прийшли поклонитись йому.

Почувшижь царь Иродъ, стрѣвоживъ ся, и ввесь Єрусалимъ изъ нимъ.

И, зôбравши всѣхъ архиерѣвъ и письменникôвъ людськихъ, допитувавъ ся въ нихъ, де Христу родити ся.

Вонижь казали йому: Въ Вифлеемѣ Юдейскому, бо ось якъ написано въ пророка:

И, ты Вифлееме, земле Юдина, нѣчимъ не гôрша еси мѣжь князями Юдиными; бо зъ тебе прийде гетьманъ, що старшинувати ме надъ народомъ моимъ Израилемъ.

Закликавши тодѣ Иродъ тайкома мудрцѣвъ, пильно въ нихъ выпитувавъ, якого часу показалась зоря.

И пославъ ихъ у Вифлеемъ, и каже: Йдѣть та розпитайтесь пильно про те хлопятко; а якъ знайдете, принесѣть менѣ звѣстку, щобъ и менѣ пôйти поклонитись йому.

Вонижь, выслухавши царя, выйшли; коли се зоря, що бачили на сходѣ, йде попередъ нихъ, поки прийшла тай стала зверху, де було хлопятко.

Побачившижь вони зорю, зрадѣли вельми великою радôстю.

И ввôйшовши въ господу, знайшли хлопятко зъ Маріею, матѣрю його, й, вôдкривши скарбы свои, пôднесли йому дары: золото, ладанъ и миро.

Коляда каторжникôвъ.

Нôчь. Святый Вечѣръ. Цѣле мѣсто гомонить радощами, а на скраю мѣста, сумно зъ посередъ темрявы выринае холодна, одностайна будôвля—вязниця. Здаеть ся, що всьо тутъ погружене въ глубокôмъ снѣ. Довгими коритарами ступае поволи тамъ и назадъ понурый вартôвникъ. Часомъ спиняе свôй хôдъ, щобы оперти ся раменами о стѣну, троха передрѣматись.

Въ крѣпко зачиненыхъ кватирахъ вязнѣвъ, пануе темнота. Воздухъ пересяклый выпарами многихъ людей, такъ, що годѣ вôддыхати. Въ брудныхъ кватирахъ, на твердыхъ причахъ спочивають знеможенѝ, блѣдѝ вязнѣ. Многѝ зъ нихъ обертають ся неспокôйно зъ боку на бôкъ, але не приходить ожиданый и приносячій розраду сонъ. Вôдъ часу до часу дають ся чути стоны слабого.

Лишь брязкôтъ кайданôвъ сказаныхъ на тяжкѝ роботы, блуднѝ бесѣды лежачихъ въ пропасницѣ, и рôвномѣрный хôдъ вартôвника, перерывають тишину ночи.

Млаво миготить лямпочка зъ оливою...

Страшно выглядають закратованѝ вôкна середъ нôчнои темрявы. Поза камѣнными мурами вязницѣ, зарисовують ся контуры округлыхъ вежь. Вежѣ еще бôльше выдають ся опущенѝ, чимъ вязниця; не чути зъ вôдтамъ нѣ голосу, нѣ рыданя....

Малѝ закратованѝ вôкна навѣть въ день не пропускають свѣтла черезъ себе, а передовсѣмъ теперь, въ ночи, въ вежѣ е темно, вохко, самôтно; такъ самотно, що треба кричати, щобы почути свôй власный голосъ; тутъ чути лишь мертвечу тишину. Мала оливна лямпочка лишь скупо освѣтлюе зелѣзнѝ крутѝ сходы, круглый коритарь и малый столикъ, на котрôмъ спочивае пôдперте руками зôвяле, поморщене и жовте лице надзирательки.

Тутъ спокôйно. Вежа спить. На твердыхъ причахъ спочивають увязненѝ, сповитѝ глубокимъ сномъ. Они певно мрѣють о Рôздвѣ, о золотôй волѣ, о дорогôй родинѣ, знакомыхъ, и радощахъ середъ нихъ.

Лишь одна арештантка пôдъ 5 нумеромъ не спить. Она не мае имени, она называе ся No. 5. Зъ еѣ лиця пробивае ся дика сила, еѣ очи бухають полумямъ ненависти и погорды. Скоро проходжуе ся по своѣй кватирѣ тамъ и назадъ, и хôдъ свôй приспѣшае. Вôдтакъ знеможена задержуе ся, силы вôдмавляють послуху. Приставляе стôльчикъ до вôкна, спинае ся до горы, щобы побачити кавальчикъ нôчного неба.

Черезъ дрôбнѝ краты побачила яркѝ, сіяючѝ зôрки, а еѣ око отупѣле черезъ окружаючу одностайнôсть, не може вôдорватись вôдъ чудового виду.

Та нôчь, той Святый Вечеръ, що такъ сумно и страшно представляе ся тутъ въ вежѣ, въ вязницѣ, та сама нôчь, такъ мило и нѣжно усмѣхае ся поза кратами, на свободѣ, на золотôй волѣ.

Тамъ е свобода, тамъ свобôдна воля. Такъ близенько лишь черезъ карты, а тамъ вже и небо погôдне и воздухъ чистый, и жите и плодовита праця.....

Очи дѣвчины загорѣли ненавистю....

Нѣчого не бачила, крôмъ голыхъ стѣнъ вузкои квартиры, причѣ и стôльчика.

Нема нѣ книжокъ, нѣ спôвчуючого серця, нѣ звука.... лишь кайданы — зелѣзнѝ кайданы.

— Боже! Боже! Ты бачишь те, и не поможешь?!

Нагло почула якбы розраду божу, до горы пôднимаючѝ се звуки коляды: „Богъ предвѣчный".

Се громадка хлопцѣвъ-колядникôвъ зайшла пôдъ вежу и заколядовала безталаннымъ вязнямъ.

Блѣде лице дрожачои арештантки втиснуло ся помѣжь краты, щобы доглянути божыхъ пôсланцѣвъ. Але краты холоднѝ — зелѣзнѝ.....

На лици дѣвчины зацвивъ сердечный румянець щасливости, она почала спѣвати вразъ зъ колядниками. Холодный, свѣжій воздухъ зъ поза кратъ овивавъ еи лице, а вѣтерь бавивъ ся еи чорнымъ волосемъ. Она колядовала....

Голосъ еи вôдгомономъ лунавъ середъ мертвечои тишины. Не спинили його нѣ зелѣзнѝ краты, нѣ тяжкѝ засувы, свобôдно розходивъ ся вôнъ вôдъ келіи до келіи, и приносивъ вязнямъ радôсну вѣсть „Христосъ народивъ ся!"

Заметушилась цѣла вязниця. Безъ тямки позривались вязнѣ зъ причь, забрязкотѣли кайданы, и зъ грудей всѣхъ вязнѣвъ выдобувъ ся могучій голосъ, залунала пѣсня „Богъ предвѣчный!"....

Задрожавъ на тѣлѣ вартôвникъ, защемѣло серце у надзирательки и мимохôть получили ся ихъ голосы, зъ голосами вязнѣвъ.

Спѣвали хлопцѣ на дворѣ, спѣвали вязнѣ за кратами, спѣвала цѣла вязниця.

Скôнчилась коляда, замовкли хлопцѣ и пôшли до дому. Замовкли вязнѣ, а дѣвчинѣ No. 5 зайшли сльозами очи, и закровавилось серце.

Богъ народивъ ся, радôсть всему свѣтови, радôсть людямъ на волѣ, а насъ тутъ живцемъ хоронять. Не для насъ радôсть, а скарга покривдженыхъ най досягае престола Всевышнього. И зъ еи груди продерь ся звукъ скарги. Грôмкій вôдгомôнъ розносивъ ся середъ холодныхъ мурôвъ. Она скаржилась на свою глубокій бôль, що вôдбирае вѣру и надѣю, и здаеть ся бути безконечнымъ. Спѣвъ стававъ сильнѣйшій, божевôльна туга за свободою, мѣшала ся зъ гôркою скаргою. Утаена сила пробудилась въ нѣй — еи спѣвъ бувъ кличемъ до борбы до пôмсты.

А вôдгомôнъ того спѣву розпливавъ ся по крутыхъ коридорахъ вязницѣ и повными струями вливавъ ся въ уши остовпѣлыхъ за подиву вязнѣвъ.

Роздираючій серце спѣвъ молодои арештантки вытискавъ сльозы на очи вязнѣвъ. Многѝ зъ нихъ пôдъ вражѣнемъ коляды и до неба о пôмсту взываючои пѣснѣ гôрко зарыдали. Але пѣсня не замовкала и арештанты прикладали уши до шпаръ въ дверяхъ, до стѣнъ и слухали та слухали, а дрощь таемный прошибавъ ихъ члены.

Не „Богъ предвѣчный" коляда каторжникôвъ, ихъ колядою скарга страшенна и зойкъ покривдженыхъ, що досягае небесъ.

Пѣсня замовкла. Але въ тôй хвилѣ зъ молодои груди вылялась еще сильнѣйше, могучѣйше, подавляюча пѣсня пôмсты и ненависти, пѣсня каторжникôвъ, котрыхъ силы и жите зъѣдають кайданы, тяжка неволя, нелюдска кара за борбу и бажане святои волѣ...

Въ тôмъ заскрипѣли зелѣзнѝ засувы; въ дверяхъ квартиры No. 5 появилась надзирателька.

— No. 5, спѣвати не вôльно!

Пѣсня горя занѣмѣла....

И знова гробова тишина залягла цѣлу вязницю, лишь миготячѝ зôрки заглядали черезъ краты и спôвчули горю каторжникôвъ.

Мертвечу тишину перерывали вôдъ часу до часу зойки зô зболѣлыхъ грудей и брязкôтъ кайданôвъ...

Така була коляда борцѣвъ за волю, безталанныхъ каторжникôвъ.

Пôсля російского переповѣвъ Ж. Б.

СМѢШНЕ.

Двохъ мужикôвъ мало прийти до суду и присягати въ однôй справѣ, але прийшовъ лишь оденъ. Коли завôзвавъ судія його до присяги, вôнъ пôднѣсъ обѣ руки до горы. Судія питае що се мае значити, до присяги пôдносить ся лишь одну руку. На се вôдповѣдае мужикъ, що его сусѣдъ, котрый е теперь слабый и не може прийти до суду, просивъ його, щобы вôнъ и за него присягнувъ.

Руска Еміґрація зъ Австро-Угорщины до Сполученыхъ Державъ въ 1903 роцѣ.

Въ послѣднихъ 25 рокахъ еміґрація до Сполученыхъ Державъ зъ заходнои и пôвночнои Европы значно зменчилась а натомѣсть зросла еміґрація зъ всходнои и полудневои Европы, въ тôмъ числѣ и Австріи. Коли въ 1882 р. прибуло зъ Австро-Угорщины до Сполуч. Державъ лишь 29.150 іміґрантôвъ, то въ 1903 роцѣ прибуло ихъ 206.011. Зъ того числа було:

Болгарôвъ, Сербôвъ и Чорноморцѣвъ	4.277
Дальматинцѣвъ, Босняковъ и Герцоґовинцѣвъ	1.723
Жидôвъ	18.759
Италійцѣвъ	2.170
Мадярôвъ	27.113
Нѣмцѣвъ	23.597
Полякôвъ	37.499
Румунôвъ	4.173
Русинôвъ	9.819
Словакôвъ	34.412
Хорватôвъ и Словенцѣвъ	32.892
Чехôвъ и Моравцѣвъ	9.577
Другихъ	50
Разомъ	206.011

Такй данй подае тутешна статистика. Розумѣе ся, що они не зовсѣмъ вѣрнй, та всежь таки подають намъ образъ стану рѣчей, надъ якимъ варто застановитись.

Перша рѣчь, яка кидаесь въ очи, коли приглядаемось сѣй табличцѣ, се зглядно невелике число Русинôвъ іміґрантôвъ, и то тимъ больше, щодо повысшого числа Русинôвъ зарахованй всѣ австроугорскй Русины, себъ то галицкй, буковиньскй и угорскй. Причиною сего явища е те, що Русины вытуненй далеко на всходъ и тому ще не еміґрують въ такôмъ числѣ якъ другй. Дальше бѣднота, незаконне поступоване всякихъ властей та страшене ихъ неповностію будучности черезъ своихъ таки патріотôвъ, вздержують ихъ въ певнôй мѣрѣ вôдъ еміґраціи. Вкôнци найважнѣйшою причиною малого числа Русинôвъ поданого въ тутешнôй статистицѣ е бракъ самовѣдомости національнои, черезъ що многихъ Русинôвъ записують до Полякôвъ та Словакôвъ. Въ 1903 роцѣ пересѣчно переходило черезъ тутешнй іміґраційнй бюра 2200 людий денно, тожь не дивниця, що іміґраційнй урядники мають роботы дуже много и не въ силѣ означити докладно народности іміґранта (впрочѣмъ се и не е ихъ задачею), если іміґрантъ самъ не заявить хто вôнъ такій. А нашъ чоловѣкъ вже якъ навченый ще зъ краю, що коли подибле чужого „пана" зъ ґузикомъ на шапцѣ (тутешнй урядники іміґраційнй униформованй), сей часъ зачинае до него говорити не рускою, але „паньскою" бесѣдою — галицкій польскою, угорскій словацкою, ну и урядникъ записуе его до сеи народности, якою бесѣдою говорить. До того треба знати, що мѣжь іміґраційними урядниками е много Полякôвъ та Словакôвъ а Русина нѣ одного! Зъ того огляду ще найлѣпше держать ся Русины буковиньскй, они майже выключно признають ся до рускости. Що бракъ національнои свѣдомости мѣжь Русинами е справдѣ найважнѣйшою причиною невеликого числа рускихъ іміґрантôвъ выказаного въ урядовôй статистицѣ, се доказуе также спеціяльна мапа выдана іміґраційнымъ урядомъ, на котрôй назначенй центры въ Европѣ, зъ котрыхъ рекрутуесь еміґрація до Спол. Державъ и народнôсть іміґрантôвъ. Зъ мапы сеи выходить, що рускй іміґранты рекрутують ся передовсѣмъ зъ Буковины, и по части зъ Галичины а зъ Угорщины рускихъ еміґрантôвъ зовсѣмъ нема. Такъ говорить мапа зроблена на пôдставѣ зôзнань іміґрантôвъ. Мѣжь тимъ въ дѣйсности рѣчи мають ся зовсѣмъ противно. Зъ Буковины приходить рускихъ іміґрантôвъ найменче а найбôльше зъ Угорщины.

Зъ высше сказаного легко зрозумѣти, чому Полякôвъ, якихъ е менче въ Австро-Угорщинѣ якъ Русинôвъ, статистика выказуе ажь 37.499 (бôльше якъ котрои небудь другои народности), а Словакôвъ, котрыхъ также менче якъ Русинôвъ, ажь 34.412!

Такъ то коштомъ руского парода другй дорабляють ся, ростуть въ силу и повагу у чужихъ а нашь Русинъ задля браку самосвѣдомости заки потоне въ американьскôмъ мори, потапае въ словацкôмъ чи польскôмъ болотѣ.

Мы думаемъ, що еслибъ схотѣти направити сю помылку, котрôй нѣхто другій не виненъ лишень мы самй Русины, требабъ вôдняти вôдъ числа Полякôвъ и Словакôвъ бодай по 10 тысячь душь рускихъ, що зробило бы суму 29.819 рускихъ еміґрантôвъ, або кругло 30.000 въ однôмъ 1903 роцѣ.

30.000 рускихъ душь опустило въ однôмъ роцѣ батькôвску землю зрошену потомъ и кровю нашихъ батькôвъ та засѣяну ихъ кôстками! — заплаче мабуть деякій сентиментальный патріотъ, що волить абы люде пухли зъ голоду, але „на батькôвскôй земли и вкупцѣ" якъ мають ити въ свѣтъ лѣпшои долѣ шукати.

Та мы скажемо, що такій плачь и нарѣкане зовсѣмъ не на мѣсци, бо еміґрація хочьбы и 30 тысячь австроугорскихъ Русинôвъ рôчно, се не за велике, а противно за мале число. Причина сему дуже проста. Въ Австро-Угорщинѣ рахують кругло 4 и пôвъ міліона Русинôвъ. Єсли взяти, що рôчный прирôстъ руского населеня выносить лишь оденъ процентъ (въ дѣйсности вôнъ бôльшій), то руске населене въ Австріи збôльшае ся що року о 45 тысячь душь. Коли зважимо, що и тыхъ 4 и пôвъ міліона не мають зъ чого жити, то зовсѣмъ природно, що для додатковыхъ 45.000 тымъ бôльше не буде хлѣба, значить що кождого року не менче якъ 45.000 Русинôвъ повиннй выеміґрувати, щобы удержати рôвновагу. А що ся рôвновага, сей status quo, дуже мізерный та зъ року на рôкъ погôршаесь, то мабуть не зашкодилобь еслибъ ще додатковыхъ 15 тысячь выеміґрували, зробили другимъ мѣсце, та зарobленымъ грошемъ помогли бороти ся зъ бѣдою. Значить, навѣть 60.000 рускихъ еміґрантôвъ що року не повинно ще нѣкого алярмувати и таку еміґрацію не можнабъ ще назвати ненормальною або дуже шкôдливою.

Та полишѣмъ се на боцѣ а приглянѣмо ся другимъ цѣкавымъ данымъ якй подае те саме урядове справоздане.

Число людей маючихъ певну професію було мѣжь рускими іміґрантами въ 1903 р. дуже мале. Всежь таки въ тôмъ бодай оглядѣ стояли они высше вôдъ двохъ народôвъ Словакôвъ та Сербôвъ а на рôвнѣ зъ Поляками. За те пôдъ взглядомъ числа фаховыхъ ремѣсникôвъ стояли найнизше зô всѣхъ народôвъ австрійскихъ. Звычайнй зарôбники становили 96 проц. всѣхъ рускихъ іміґрантôвъ.

Мѣжь Русинами тй, що мали професію були такй: 1 пôпъ, 1 инжинеръ, 2 музыканты, 1 артистъ и 1 учитель. Мѣжь фаховыми ремѣсниками були: 18 ковалѣвъ, 3 рѣзникôвъ, 25 столярôвъ, 4 книговодцѣвъ, 4 вôдливачѣвъ желѣза, 7 шлюсарôвъ, 2 матрозôвъ, 6 мулярôвъ, 2 механикôвъ, 1 млинарь, 14 майнерôвъ, 1 маляръ, 1 друкарь 4 кравчинѣ, 28 шевцѣвъ, 1 каменяръ, 26 кравцѣвъ, 3 гарбарôвъ, 1 бляхаръ, 2 ткачѣ, 3 колодѣевъ, 9 неозначеныхъ.

Що до числа осôбъ понадъ 14 лѣтъ, якй не умѣли нѣ читати нѣ писати, перевысшили Русины всѣ другй народы австрійскй, бо выказали неписьменныхъ ажь 49 на 100, мѣжь тимъ якъ Поляки мали лишь 30 неписьменныхъ на 100, Словаки 21, а Чехи одного и пôвъ.

Руску нужду ілюструе также табличка выказуюча пересѣчну скôлькôсть грошей яку принесли зъ собою іміґранты. И такъ коли Чехи привозили зъ собою пересѣчно $22.67 на голову, Словаки $12.00, Поляки $9.54, то Русины приносили лишь $9.40, або около 45 коронъ. Розумѣе ся, що бôльша часть зъ нихъ мусѣла зъ тихъ грошей оплачувати еще перевôзъ до свого мѣсця призначеня.

Найбôльше рускихъ еміґрантôвъ осѣло въ Пенсилвеніи, бо бôльша половина всѣхъ прибувшихъ. Другимъ улюбленымъ стейтомъ для Русинôвъ е Ню-Йоркъ, третимъ Ню-Джерзи, дальше идуть Огайо, Масачусетсъ, Конектікотъ и Илінойсъ. До тыхъ 7 стейтôвъ пôшло найбôльше Русинôвъ. До иншихъ стейтôвъ пôшло ихъ менче а особливо мало идуть до стейтôвъ горячихъ полудневыхъ и тыхъ що далеко высуненй на заходъ. Причина сего та, що, разъ рускй еміґранты не мають грошей на далекй подорожи, а друге, заходнй стейты бôльше рôльничй мѣжь тымъ якъ весь майже промыслъ концентруе ся на Всходѣ а Русины не приходять тутъ на фармы, а якъ робôтники до майнôвъ, фабрикъ и т. п.

Кромѣ австроугорскихъ Русинôвъ прибуло въ 1903 р. до Сполученыхъ Державъ 24 Русинôвъ зъ россійскои Украины. Загаломъ всѣхъ Русинôвъ прибуло 9.843 Зъ того було 7.695 мужеского, 2148 жѣночого пола; низше 14 лѣтъ житя 467, мѣжь 14 а 45 рокомъ житя 9 084, понадъ 45 лѣтъ 292. Умѣли читати, але писати нѣ 30, не вмѣли нѣ читати нѣ писати 4.595. Тыхъ що привезли зъ собою понадъ $30.00 було 254, въ Америцѣ були вже, 763. Зъ заразливою хоробою було 9, контрактовыхъ робôтникôвъ 3, въ тутешнôмъ шпитали лѣчено 59, зовсѣмъ бѣдныхъ було 79, завернено пôсля однорôчного побуту въ Америцѣ 2, завернено зъ причины хоробы 16.

Отсе кôлька фактôвъ про руску іміґрацію въ 1903 р. до Сполученыхъ Державъ пôсля послѣдного урядового справозданя (справоздане за 1904 р. ще не вышло). Розумѣе ся, що такй вôдôрванй данй зъ одного року не мають великои ваги, та мы подали ихъ тому, що и они могуть бути для декого цѣкавй.

Бажалось бы, щобы хтось взявъ ся за написане розвѣдки про нашу еміґрацію за послѣдныхъ 25 лѣтъ на пôдставѣ урядовыхъ документôвъ краѣвъ, куда Русины іміґрують и тыхъ краѣвъ зъ котрыхъ они еміґрують. Тодѣ можнабъ дещо судити про добрй и злй наслѣдки нашои еміґраціи та выробити собѣ о нѣй докладне поняте, а вôдтакъ и реґульовати еѣ та до певного степеня контролювати, бо до теперь она иде на ослѣпъ. 25—30 лѣтъ нашои еміґраціи — се часъ немалый, и варта бы вже про се трохи серіознѣйше подумати.

Г. Р.

Злочинъ

яко продуктивный чинникъ въ суспôльности.

Іронія Карла Маркса.

Фільозофъ творить идеѣ, поетъ поемы, священикъ проповѣди и т. д. Злочинець творить злочины.

Єсли теперь близше приглянутись, яка истнуе звязь тои послѣднои продукціи зъ цѣлою суспôльностю, то можна дôйти до многихъ заключень.

Злочинець продукуе не лишь злочинъ, але также кримінальнй законы а заразомъ и професорôвъ, котрй мають выклады о кримінальныхъ законахъ, и плоды своеи працѣ въ многихъ книжкахъ кидають на торгъ публичный.

Злочинець продукуе дальше поліційнй и кримінальнй права, судиѣвъ, адвокатôвъ, судиѣвъ присяжныхъ, катôвъ и т. д. Всѣ тй рôжнй галузы промыслу розвивають рôжнй здôбности людского духа, вытворюють новй потребы и новй способы для заспокоеня тыхъ потребъ. Сама тортура дала починъ до многихъ, глубоко обдуманыхъ, механічныхъ выназходôвъ, а продукціею ихъ знарядôвъ, занятй цѣлй масы трудящихъ робôтникôвъ.

Злочинець продукуе вплывъ, въ части моральный, въ части траґічный, залежно вôдъ обставинъ, и черезъ те приносить прислугу моральнымъ и естетичнымъ почуванямъ суспôльности. Злочинець продукуе не лишь професорôвъ зъ ихъ выкладами про законы кримінальнй, не лишь карнй параґрафы и выконавцѣвъ справедливости, але также штуку, гарну літературу, повѣсти, а навѣть траґедіи. Злочинець перерывае одноманѣтнôсть и безпеченьство горожаньского житя. Злочинець дае заохоту найпродуктивнѣйшимъ силамъ суспôльности, до дѣла. Що злочинъ вытискае свое пятно на всѣхъ галузяхъ промыслу, се дуже легко можна доказати. Чи бы слюсарѣ дôйшли до такои досконалости въ выроблюваню замкôвъ, ключôвъ и т. д. еслибы не було злодѣевъ? Чи фабрикація банкнотôвъ дôйшла бы до теперѣшнои досконалости, еслибы не було фальшôвникôвъ грошей? А чи мозґи людскй не придумують надъ способами, якбы то пôдрабляти рôжнй товары, котрй-бы дешевше коштували якъ зъ правдивого матеріялу?

Злочинъ, черезъ свои напады на приватну власнôсть такъ само выкликуе рôжнй способы збереженя тожь, якъ примѣромъ страйкъ робôтничій выкликавъ выназходы рôжныхъ машинъ, котрй-бы заступили роботу людску.

А чи дерево грѣху, не е заразомъ деревомъ пôзнаня вôдъ часôвъ праотця Адама?

Отже злочинъ е понукою до поступу, и поступъ мае два кôнцѣ. Лѣкарь продукуе здоровле, але рôвночасно и хоробу; професоры и писателѣ слѣдять за правдою, але заразомъ продукують темряву; поеты и малярѣ вытворюють почуте красы, але заразомъ и несмакъ; моралізаторы и проповѣдники моральности продукують моральнôсть, але рôвночасно также и неообычайнôсть.

Послѣдного, неоспоримого осуду о нѣчѣмъ на свѣтѣ выдати не можна, кождый думаючій чоловѣкъ, кожду справу инакше собѣ представляе.

Чому жѣнки суть красшй вôдъ мущинъ.

На се питане вôдповѣдае оденъ знаменитый англійскій ученый, котрый довгй лѣта слѣдивъ сю причину на 1600 жѣнкахъ и мужчинахъ въ рôжныхъ расахъ и народахъ и остаточно прийшовъ до такого заключеня: Жѣнки завдячують свою красу тôй обставинѣ, що не потребують высиляти ся умыслово, се е не потребують працювати мозґомъ. Томляча наука, пильна праця мозґомъ и напружена увага духа дуже нищить людську красоту. Знаменитый ученый доказуе также примѣрами, що коли жѣнка працюе умомъ, то также тратить красоту. Въ Индіяхъ жие одно племя, котре называе ся Заро. Жѣнми того племени рядять народомъ, старають ся о дôмъ и родину — ну и люблять и пестять своихъ мужѣвъ. А мужѣ ихъ не мають властиво нѣчого до роботы. Они лишь бавлять дѣти и варять ѣсти. Наслѣдокъ сего е такій, що мужчины суть дуже красивй, а жѣнки поганй якъ темна нôчь.

Варварскій гуморъ.

Про варварство и жорстокôсть Монголôвъ маемо дуже неясне поняте. Жорстокôсть и бракъ чувства выявляють ся передовсѣмъ тогдѣ, коли мае бути сповненый засудъ смерти. Така екзекуція, е для народа въ своимъ родѣ торжествомъ. Справдѣ величавымъ народнымъ торжествомъ е трачене злочинцѣвъ въ Сіямѣ. Ось якъ описуе оденъ анґлійскій подорожникъ таке свято.

Мешканцѣ мѣста и околицѣ, святочно прибранй йдуть цѣлыми товпами на мѣсце страченя. Всѣ суть зацѣкавленй, чи удасть ся катови за однимъ замахомъ вôдтяти голову засудженому. Заклады за и противъ суть безчисленнй.

Катъ е прибраный въ червоный убôръ. Вôнъ вяже злочинцеви руки и ноги, уши затикае крейдою, и завязуе ему очи. Потому каже йому приклякнути, а на шиѣ назначуе вугльомъ лѣнѣю. Вôдтакъ вôддалюе ся вôдъ него на 20 крокôвъ, и въ дикôмъ танцю, вымахуючи шаблею наближае ся до него. Три разы наближае ся и вôддалюе ся вôдъ засудженого, вкôнци пôдскочивши дико въ гору, вôдтинае злочинцеви голову. Єсли удасть ся йому вôдтяти голову за першимъ замахомъ, тодѣ радôсть товпы не мае кôнця, еслижь не удасть ся, тогдѣ його вяжуть, и часто бувае таке, що новый катъ мусить свого попередника выправити на тамтой свѣтъ.

СМѢШНЕ

Пôшовъ мужикъ до театру, а тамъ грали дуже сумну штуку, якъ одна жѣнка безвинно терпить. При кôнци представленя пôдносить ся мужикъ зъ крѣсла и каже:

Не бôй ся жѣнко, якъ довго маю цента въ кишенѣ, то не позволю тобѣ зробити кривды. При тыхъ словахъ кинувъ еѣ мошонку зъ грôшми.

Перегляд Американьскои Руси за минулый рôкъ.

Рôкъ 1904. е однымъ зъ важнѣйшихъ роковъ въ исторіи американьскои Руси. Въ тôмъ роцѣ, Русины американьскй на рôжныхъ поляхъ, идучи за поступомъ и духомъ часу, попробували своихъ силъ, а плодами своеи працѣ могуть повеличати ся передъ другими народами.

Ювилейна конвенція „Союза" дала намъ наглядный образъ вôдродженя и животности силы американ. Русинôвъ. Въ товариствѣ „Союзъ" з'орґанізованй найкрасшй одиницѣ нашои амер. рускои суспôльности, а орґанізація ся, хочь чисто запомогова, е такожь твердинею народнои свѣдомости, и ґрупуе въ собѣ щирыхъ сынôвъ рôднои неньки Руси-Украины. Ювилейна конвенція упевнила насъ, що Русины доросли вже, щобы могли рядити ся самй, безъ накиненои власти, при участи лишь незначнои горстки интелиґентôвъ. Ся обстановина не е маловажна. Концертъ на ювилейнôй конвенціи допевнивъ насъ, що славно звѣсна спѣвучôсть нашого народа и тутъ не загибае и тутъ гомонить мельодійна наша пѣсня. Конвенція шамокиньска се справдѣ найсвѣтлѣйший образъ зъ исторіи американьскои Руси.

Рôкъ 1904. бувъ тимъ замѣтный, що въ тôмъ роцѣ вôдбули ся еще двѣ конвенціи двохъ другихъ рускихъ товариствъ запомоговыхъ: „Соединенія" и „Общества".

Хто бувъ на тыхъ двохъ конвенціяхъ, и на конвенціи „Союза", той мôгъ наглядно переконатись, що наша орґанізація о цѣле небо стоить высше вôдъ тамтыхъ. Соединене, найбôльша и найстарша руска орґанізація, котра гуртуе въ собѣ майже самыхъ угорскихъ Русинôвъ, е страшнымъ образомъ безладя и безидейности. Члены Соединененя се не свѣдомй Русины, се зôслованенй вôвцѣ, котрй йдуть тамъ, куда ихъ ведуть ихъ провôдники, такожь зôслованенй або змадярщенй Русины.

Справдѣ жаль ся робить чоловѣкови, коли видить, що нелюдскій гнетъ угорского правительства такъ глубоко зайшовъ въ кровь и кости угорскихъ Русинôвъ, що навѣть тутъ, на свобôднôй земли не могуть пôднеести ся зъ раболѣпя. Протестъ угорскихъ Русинôвъ проти тихъ зъ помѣжь ихъ душпастырѣвъ, котрй суть Мадяронами е заповѣтомъ, що вôдроджене угорскои Руси выйде зъ долины, зъ народа, безъ участи тихъ, що выреклись свого народу.

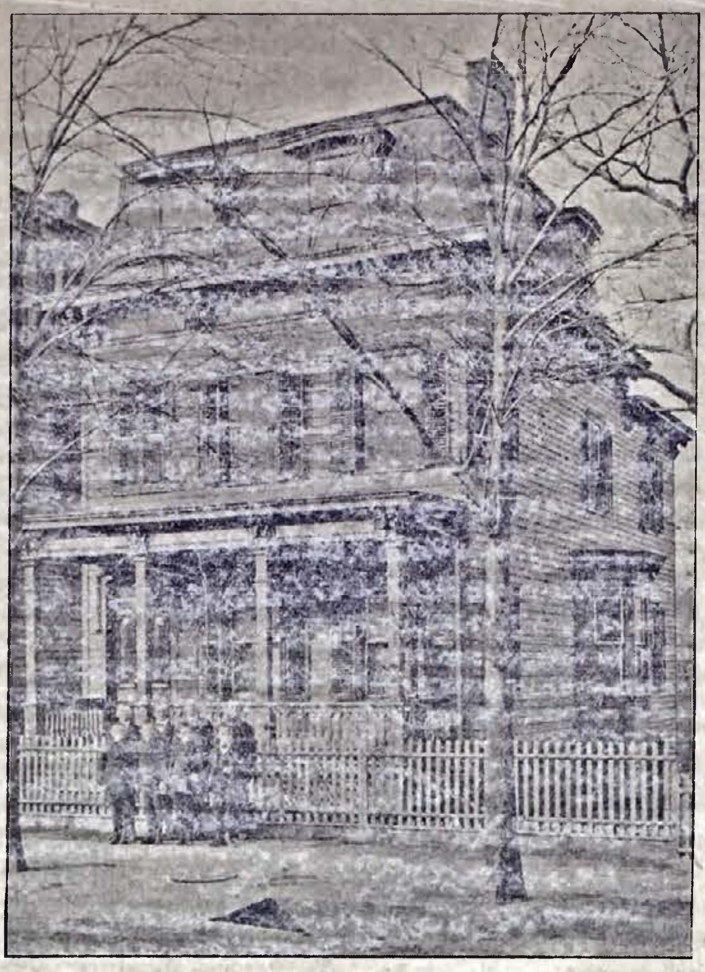
Коли причиною сумного стану пôдъ взглядомъ свѣдомости и идейности въ „Соединеню" е темнота народа а хитрôсть провôдникôвъ, то цѣлкомъ иньша е причина невôдрадного положеня „Общества". Якй пôдвалины, така и будôвля, каже наша пословиця. Общество, се орґанізація Русинôвъ, що причисляють себе до москвофільскои партіи и заснована первѣстно зъ причины личныхъ амбіцій, деякихъ бувшихъ урядникôвъ Соединеня. Опôсля перемѣнилась въ орґанізацію, котра при помочи свого орґану и проводирôвъ сѣе роздоры мѣжь народомъ и кидае йому колоды пôдъ ноги въ дорозѣ до просвѣты и поступу. Що справдѣ такъ е доказуе те, що головный духовный управитель сеи орґанізаціи, сивый, надъ гробомъ стоячій священикъ не соромивъ ся въ нечесный способъ рити пôдъ своимъ хорымъ товаришомъ, а Гладикъ, редакторъ згаданого орґану за безпôдставне очернюване, мусѣвъ коштувати арештанцкои зупы.

Але американьска Русь мае занадто здоровй основы, щобы тй болячки могли ей спинити въ стремлѣню до поступу, чого доказомъ многй проявы еѣ животности, якй показались въ минувшôмъ роцѣ.

Безусловно найважнѣйшимъ и найдальше сяглымъ дѣломъ минувшого року е „Руска Бурса" въ Йонкерсъ. Она мае выплекати нове поколѣне, нову інтеліґенцію руску, котра покôнчивши школы, радо и зъ душею пôде служити тому народови, зъ котрого выйшла. Американьскй Русины розумѣють якъ слѣдъ вагу бурсы, и обильными датками при кождôй нагодѣ еѣ допомагають.

Просвѣту мѣжь старшихъ Русинôвъ несуть часописи и книжки. Въ Канадѣ зачала выходити нова часопись „Слово". Народины сеи часописи спричинили канадійскй консерватисты, що забажали мати свôй органъ мѣжь канадійскими Русинами для противдѣланя ліберальному „Канадийскому Фармерови". На жаль нѣ одна нѣ друга часопись не сповняе якъ слѣдъ своеи задачѣ, несеня просвѣты мѣжь нарôдъ, а густо часто, особливо якъ се було въ часѣ минувшихъ выборôвъ, переповнювали свои шпальты лайками однои партіи на другу, а нарôдъ та просвѣта лишали ся по заду. Може зъ часомъ спрекрить ся имъ лайка, и заберуть ся щиро до плодючои працѣ.

Въ минувшôмъ роцѣ зачавъ выходити въ Сполученыхъ Державахъ просвѣтно науковый мѣсячникъ „Слово". Що мѣсяця выходить одна цѣкава и поучаюча книжочка. Потреба такого выдавництва вже давно давала ся вôдчувати. Вартôсть того выдавництва пôзнали американьскй Русины, чого доказомъ дуже скоро зростаюче число предплатникôвъ. До теперь

Руска Бурса въ Йонкерсъ, Н. Й.

вышло 9 чиселъ. Крôмъ того выдала „Свобода" 10 книжочокъ рôжного змѣсту и календарь.

Дуже радо приняла Американьска Русь звѣстку про засноване Рускои Книгарнѣ на американьскôй земли. Численй замовленя суть доказомъ, що Русины радо читають книжки. Хочь правда, що бôльше е замовлень на книжки легкого змѣсту, але все мусить йти природнымъ порядкомъ, по легкихъ книжкахъ прийде черга и на поважнѣйшй творы. При тôмъ треба замѣтити, що, якъ можь судити по замовленяхъ, найбôльше книжокъ читають канадійскй Русины, мабуть тому, що за роботою рôльничою найбôльше мають часу, а вôдносно меньше читають Русины зô Сполученыхъ Державъ. А и тутъ можна завважати, що Русины, котрй мешкають по меншихъ мѣстахъ, читають бôльше чимъ тй, що мешкають по великихъ мѣстахъ. Причина лежить мабуть въ тôмъ, що мѣста вôдповѣдно до своеи величины, меньше або бôльше деморалізують нарôдъ.

Дуже гарнымъ обявомъ просвѣтнои роботы суть многй, въ 1904 роцѣ заснованй читальнѣ, школы для старшихъ неумѣючихъ нѣ читати нѣ писати и аматорскй представленя, такъ въ Сполученыхъ Державахъ якъ и въ Канадѣ.

Дбаючи о просвѣту, нѣ забували американьскй Русины и о економічнôмъ положеню.

Важнымъ здобуткомъ на тôмъ поли е засноване „Руского Народного Дому", котрый если справдѣ стане на высотѣ, яку поставивъ собѣ яко цѣль, то буде осередкомъ економічного житя всеи американьскои Руси.

Про громадске жите и духову звязь всѣхъ американьскихъ Русинôвъ свѣдчать два величавй вѣча, одно всенародне въ Олифантѣ, Па., а друге мѣсцеве въ Ансоніи Кон. Замѣтне на тыхъ вѣчахъ було се, що деякй рефераты выголошували самй робôтники.

Коли на поли просвѣтнôмъ и економічнôмъ Русины двигають ся що разъ бôльше, то на поли церковнôмъ пануе правдиве безголове. Нахабнôсть айрискихъ епископôвъ збôльшилась, а ратунку нема нѣякого. Галицкій митрополитъ Шептицкій мѣсто подбати о Русинôвъ уніятôвъ въ Америцѣ, навертае польску шляхту на унію. Мадярске правительство знова насилае мадярона Годобая, и хоче зробити его епископомъ. Оо. Василіяне тихцемъ спроваджують все новыхъ монахôвъ до Канады, та укрѣпляють ся въ занятыхъ вже позиціяхъ. Оденъ зъ нихъ о. Кизима забѣгъ ажь до Сполученыхъ Державъ та въ своѣй католицкôй ревности радивъ таки проповѣдницѣ, тутешнй рускй церкви, що не належать пôдъ айрискихъ бискупôвъ, замѣнити на стайнѣ.

Плодомъ того безголовя на цѣлôй американьскôй Руси е перехôдъ многихъ на православе, та на другй вѣры. Немало розголосу розôйшлось про Серафима. Высвяченй нимъ попы, пôзнавши його задушевнй царославнй гадки, вôдокремились вôдъ него и утворили независиму консисторію. Однакъ независимôсть тота е лишь взглядна, бо вмѣсто остатись справдѣ независимыми, они пôдходять пôдъ власть всхôдныхъ патріярхôвъ.

Церковне питане се справдѣшна болячка на здоровôмъ тѣлѣ американьскихъ Русинôвъ. Справа ся тыкае ся не лишь священикôвъ, але передовсѣмъ цѣлого загалу американьскихъ Русинôвъ.

О Бразиліи нема що и говорити. Глубока тайна покривае все жите тамошныхъ Русинôвъ, а одинокимъ проявомъ якого такого житя е те, що свѣтскй Русины збирають складки на руску друкарню, та хочуть заложити руску часопись.

Се бувбы менше бôльше перегляд культурнои роботы на нивѣ американьскои Руси. Дещо зробило ся, але робота ся далеко еще не вся. Богато е ще до побореня и темноты и пересудôвъ и всякихъ иншихъ хибъ и недостаткôвъ. Всежь таки маемо повне право зрôвнати ся зъ другими славяньскими націями іміґрантôвъ живучихъ тутъ въ Америцѣ и якъ зъ одной стророны потѣшае насъ тота гадка, що мы тутъ не послѣднй, такъ зъ другои стороны еще далекій часъ и повный трудôвъ и працѣ, щобы мы могли заняти гôдне нашого народа становище середъ другихъ, бôльше культурныхъ націй.

Коли поглянемо на жите буте нашихъ братôвъ въ старôмъ краю, то побачимо, що въ многихъ взглядахъ мы далеко по заду за ними лишились, але въ деякихъ взглядахъ мы горою надъ ними. Наше матеріяльне положене е далеко красше, позбулисьмо ся бодай въ части покôрливости передъ властію и раболѣпія, научилисьмо ся вôдъ другихъ народôвъ шанувати свою гôднôсть чоловѣчу, але далеко намъ еще до такои крѣпкои орґанізаціи и до вытревалости, якъ у нашихъ братôвъ въ старôмъ краю.

И мы не уставаймо въ працѣ надъ собою самыми а гуртуймось пôдъ могучимъ стягомъ „Любови" и „Згоды" а доля наша, въ нашихъ лежить рукахъ.

Урманецъ.

Коляды.

Веселый часъ Рôздвяныхъ Святъ не обходить ся у Русинôвъ безъ рôжныхъ народныхъ звычаѣвъ, забавъ а то и забобонôвъ, зъ котрыхъ всѣ носять на собѣ еще и днесь слѣды далекои минувшины.

Майже всѣ нашй народнй звычаѣ злученй зô Святомъ Рождества Христового мають за пôдставу тй поганьскй понятя Русинôвъ и Славянъ взагалѣ, що вôддавали божу честь всѣмъ обявамъ житя въ природѣ. Пôсля понятя нашихъ поганьскихъ предкôвъ, природа на зиму завмирае а на весну воскресае. Колижь они замѣтили, що вôдъ мѣсяця вересня сонце склоню е ся до зимы, то се привело ихъ на думку, що вôдъ сего часу завмирають силы плодотворнои природы, — а позаякъ вôдъ другои половины мѣсяця грудня сонце зъ дня на день прибôльшае ся (дни стають довшй) и звертае ся до лѣта, то се напровадило ихъ на думку о вôдродженю природы.

Зворотъ сонця до лѣта, якій нашй поганьски предки назвали „Корочуномъ" бувъ у нихъ причиною великои радости, яку выявляли въ рôжныхъ народныхъ обрядахъ, забавахъ, пѣсняхъ и танцяхъ.

Коли надходивъ „Корочунъ", тодѣ пôсля народного повѣря давныхъ поганьскихъ Русинôвъ, Сонце сѣдало на прикрашену телѣгу, до котрои були запряженй два бѣлй конѣ и такъ ѣхало до лѣтнои дороги. Зъ тымъ повѣремъ злучилось такожь святковане, вôдъ 12 до 24-го Грудня, въ честь „Коляды". Се свято обходили нашй поганьскй Русины гостинами, спѣванемъ пѣсень, забавами, танцями и т. п. Кромѣ сего мали они звычай возити „Ладу" або „Ляду" котру представляла дѣвчина одягнена въ бѣлу сорочку, и шовковый одягъ прикрашеный стяжками.

Въ сей способъ поганьскй Русины вôддавали разомъ честь не лишь богови „Колядѣ" котрый бувъ богомъ веселости и спокою, але такожь и „Ладѣ" або „Лядѣ", котра була богинею любови и красы; а кромѣ сего робили они се и въ честь Хороса (Короса), се було одно зъ многихъ именъ яке давали богови Сонцю.

Само слово „Коляда" тадъ якъ и „Коломыйка" походить мабуть вôдъ слова „Коло", се есть колесо, и означае сонце яке мае видъ колеса.

Коли мѣжь Русинами стало заводитись Христіяньство и Русины зачали обходити свята христіяньскй тогдѣ поганьскй звычаѣ и обряды, що припадали на часъ Рождества Христового стали помалу зливати ся зъ святочными обрядами христіяньского Рôздва. Вплывъ деякихъ поганьскихъ забавъ и колядовыхъ пѣсень еще за довгій часъ зôстававъ при святкованю христіяньского Рôздва.

Доперва коли вѣра христіяньска ставала сильнѣйшою мѣжь Русинами и глубше проникала ихъ умы и серця, тодѣ и пôзнѣйшй коляды чимъ разъ бôльше набирали христіяньского характеру и духа.

Помимо сего постепенного приноровлюваня поганьскихъ обрядôвъ свята „Коляды" до христіяньскихъ понять, якй лучать ся зъ святомъ Рождества Христового и помимо того, що давне значѣне и цѣль тыхъ поганьскихъ святкованъ мѣжь народомъ затратились и позабулись, то однакъ деякй Рôздвянй забавы, звычаѣ и пѣснѣ ще и днесь показують свое поганьске походжене. Правда, такй поганьскй слѣды въ нихъ вже дуже слабй, бо покрытй рôжными додатками зъ пôзнѣйшихъ часôвъ, всежь таки коли приглянутись имъ близше, они нагадують намъ давнй часы нашихъ поганьскихъ предкôвъ, ихъ свѣтоглядъ и обставины середъ якихъ они жили. Бо и щожь иншого доказу-

ють тѣ рôжнѣ забобоны, вороженя и т. п., що злученѣ зъ народными забавами и звычаями въ часѣ Рождества Христового? Що инше доказуе змѣстъ давныхъ колядокъ, що дышуть поганьскими понятями?

Нынѣ въ нашихъ колядахъ знаходимо: 1) поганьского духа и вѣрованя, 2) змѣшане сучасныхъ дѣлъ съ бiблiйно-историчными подѣями и 3) мысли чисто христiяньского духа, що вôдносять ся до Рождества Христового.

А коли нашѣ рускѣ поганьскѣ предки своими колядками и зъ ними злучеными рôжными обрядами та забавами вôддавали честь своѣй богинѣ „Лядѣ“ богови „Колядѣ“ а рôвночасно обходили празникъ на ново сходячого якъ бы на ново родячого ся Хороса, с. е Сонця, за те що оно освободжувало землю вôдъ ненависнои имъ зимы або смерти, (бо у нихъ — „зима“ значила тôлько, що „смерть“), то мы Христiяне радôсно и весело святкуемо въ тôмъ самôмъ часѣ Рождество Исуса Христа, котрый возсiявъ мирови „свѣтъ разума“ и зъ одушевленемъ та чистымъ серцемъ кланяемъ ся „Сонцю Правды“.

о. Несторъ Волынскій.

ПРИВИД.

Чи здалось менї так, чи сон вже приснив ся,
В день сону не мае, а нічю не спалось,
Тож сам вже не знаю, чи снилось, чи здалось,
Що вдруге Спаситель на сьвіт народив ся.

І знов засіяла зьвізда серед неба
Понад Вефлеемом, де стайня була:
З далекого Всходу, десь з Хін чи Сіяму
Царів трех побожних сюда привела.

І знов бідні дїти, пастирі овечі
Прийшли поклонитись сьвятому Дитяти,
І знов казав Ірод — теперішний Ірод,
Невинniї дїти рубати, стинати.

І знов свого сина...? спитаете може,
Нї, нї, слава Богу, бо той сина свого
Не стяв, не повісив; то бідних рубали,
Щоб з ними позбути ся Бога.

І знов серед ночи провів ангел божий
Марию з дитятем за гори,
Далеко-далеко (в Єгипті знайшовби),
Провів десь в незнану пустиню за море.

І там ріс Спаситель. Як? де? — не вгадати,
Та досить, що виріс і знов, як колись,
Пійшов у пустиню, там плакав, молив ся,
І вже забирав ся людий научати.

Еге! научати? І в тім хтось дав знати
До власти-староства, що зрадник якийсь
Уже збераесь людий бунтовати;
Що вчувши староста страшенно озливсь.

Та нім позбералисъ пани комісарі —
Христос зібрав бідних, сліпих исціляв,
Голодниї хлїбом, смутниї надієв,
А умом незрячих в притчах научав.

І знов залунало великее слово:
„Блаженні убогі, блаженні терплячі“,
А в церкві зганьбивши попів лицемірів,
Прогнав геть із церкви пастирів ледачих.

Усім поміч діяв... Часу не минуло,
Такиж тої днини приїхав весь суд:
Пани з жандармами — в кайдани закули,
Казали: „бунтуе на цїсара люд“.

Та сейчас дізнались про більші провини:
Не мае паспорту, в війску не служив,
Прийшовши у війта не замельдував ся,
І через границю мабуть перекрав ся
І скликанем віча закони зломив.

Вино з води діяв не мавши позволу,
Людий накормляе недавши податку,
Не мавши дипльому вдовиного сина
Із труни живого підніс наостатку.

Страшенно озлились пани комісарі,
Жандарм ланцюхами враз руки скував,
А потім сьміялись, чи й бить заберались,
Опісля до міста в тюрму відослали,
Щоб більше подібних „безправств“ не ділав.

В тюрму посадили і щось через тиждень
Протокол писали: з якого він роду,
З якого повіту, краю, та городу,
Якого маетку зросту, та заводу.

Аж раз мов індики — звичайно „син права“
Прийшло два жандарми закуті в багнети,
З лиця розбишацкі і ока сердиті,
Щоб Бога сьвятого на суд свій привести.

Привели, судили, параграф читали:
Що хто ся противить царю, або власти
Хто мертвих підносить, голодних годуе,
Вино з води творить, хто нарід бунтуе,
Й не хоче податку за все те покласти,
Той винен умерти по нашім закону.

Однакож, що той то до війска не ставивсь,
То звесь дезертиром, — до війска пійде,
Там суд го військовий засудить, як знае,
Як в своїх „ґеріхтах“, в кодексах знайде.

А потім до війска сьвятого віддали,
Й учили стріляти — людий, не зьвірів,
Учили розпусти — хотїли навчити...
Сеж нинї повага військових синів!

І всего учили — чи хтїли навчати...
А всього такого, що Бог заказав,
„Колиб не послухав — в тюрму за непослух!
Та ще і по смерти Бог буде карав....“

Христу толкували; саміж закон божий
Безлично доптали, грішили без міри,
Немічних рекрутів кляли, побивали,
З остатного гроша весь край обдерали,
І з народу кпили, мов Турки-невіри.

Побачивши все те, я крикнув в розпуці:
„Імя лицемірства горить на чолї
Царям, воеводам... брехня і облуда!
Щоб рідного брата цїлком засліпити,
У церкві поклони низенькії бете,
А потім невинних гнете до землї
В імя віби Бога....“

Аж раз у касарни
Трівога, зойк, крики, щось бубнять, гудуть,
Чи може касарня горить, чи валить ся,
Чи Турки, Татари на нас може йдуть?
О нї, то Син Божий вознїс ся на небо
Не могучи знести твердих наших прав;
Так трублять і бубнять, щоб всї бачність мали:
„Оден лайдак жовнїр здезертировав.“
Но в тім залунало пророческе слово,
Із хмари мов громом упало:

„Погибель над вами — сказав Ангел Правди
Конець приближаесь і царство пропало!
Не війско вороже з сусїдного краю
Прийде мордувати. Гріхів ваших хмара
Огнем запалить ся, розвяже закони,
Згорить терпеливість, розсиплеть ся кара!
Нїм вийдеш до бою, бік кровю заллеть ся,
Не вийдеш у поле вмирати,
Страшне люте горе! Вже жінка вмирае
І дїти і батько і мати.
І згинеш в розпуцї; розпадеть ся хата,
А сад зсушить вітер з пустинї,
Усе твое щасте спалить ся, розвіесь,
Но ганьба і з ними не згине.
А з дому старого, гнилої руїни,
Повстане новая оселя,
Гаразд запануе у новій родинї
І сьвіту і людям веселість.“

Таке менї здалось, чи може приснилось
І в память ся вбило глубоко,
Но відгомін більше уже не озве ся,
Осталось слезавее око.

17 Січня, 1904. *В. К. Цебрівский.*

Борба людей зъ сухотами.

Сухоты — се є страшна хороба, яка дуже розширена въ цѣлôмъ цивілізованôмъ свѣтѣ и рôкъ рôчно забирае въ цвѣтѣ вѣку два міліоны людей, якѣ моглибъ бути пожиточными для суспôльности. Нема другои слабости такъ дуже розширенои якъ сухоты, нѣ жадна друга слабôсть не забирае стôлько жертвъ. Въ Чікаґо, примѣромъ, умирае чотыри разъ бôльше людей на сухоты якъ на заразливу дифтерію, а сѣмъ разъ бôльше якъ на шкарлятину або тифъ.

Науковѣ дослѣды послѣдныхъ лѣтъ выказали, що причиною сухôтъ є туберкулічнѣ бакцилѣ. Се зъ однои стороны звернуло людску увагу на хоробу, яка до сеи поры неспостережено забирала такѣ многѣ жертвы, а зъ другои стороны настрашило дуже несвѣдомыхъ, та наповнило ихъ вѣчною тревогою, щобы не заразитись сухотами та не умерти. Тимчасомъ сухоты не така знову дуже страшна слабôсть. Єсли вѣрити ученому Naegili, що на кождыхъ 100 людей (понадъ 18 лѣтъ житя) 96 зараженѣ сухотами, то мусимо прийти до заключеня, що еще само заражене ся туберкулічными бакцилями не выстарчае, щобы чоловѣкъ дôставъ сухоты и въ наслѣдокъ сего умеръ. Туберкулічнѣ бакцилѣ у декихъ людей могуть цѣле житє истнувати, а не спричиняти имъ жаднои видимои шкоды. Доперва коли туберкулічнѣ бакцилѣ найдуть въ людскôмъ орґанізмѣ вôдповѣдный грунтъ и обставины, тодѣ зачинають свою погубну роботу и грозять небеспеченьствомъ. Але навить и тогды, если орґанізмъ не дуже знищеный, вôнъ може побороти свого внутрѣшного ворога и застановити его дальше дѣлане. Бѣда лишь въ тôмъ, що чоловѣкъ разъ поборовши туберкулічнѣ бакцилѣ, находячѣ ся въ его орґанізмѣ, черезъ те ще не забеспечивъ ся вôдъ слѣдуючого атаку. Противно, туберкульоза є така хороба, якою чоловѣкъ може кождои хвилѣ знову заразитись.

Рôвножь дослѣды выказали, що сухоты можна вылѣчити, особливо коли они въ початкахъ, тôлькожь лѣками на сухоты не є жаднѣ патентованѣ медицины, масти, напитки и тимъ подобнѣ рѣчи, але природне, гигієнічне житє, та хоронене себе передъ новымъ зараженемъ. Сонце, чистый воздухъ, чистота, здорова пожива и правильне спокôйне житє, се найбôльшѣ вороги сухôтъ. Коли давнѣйше лѣкарѣ записували сухôтникамъ рôжнѣ лѣки, то нынѣ кладуть найбôльшу вагу на повысше вычисленѣ рѣчи а лѣки записують лишь такѣ, котрѣ могуть скрѣпити вôдпорну силу орґанізму въ его борбѣ зô страшнымъ ворогомъ. Сухôтникôвъ теперь высилають звычайно до санаторій, на села або въ горы, де они живуть весь часъ на свѣжôмъ воздусѣ, а навить середъ найлютѣйшои зимы сплять при отвореныхъ вôкнахъ, а день пробувають на дворѣ. Число такихъ санаторій по цѣлôмъ свѣтѣ чимъ разъ бôльше зростае и робить для людскости велике добро. Примѣромъ зъ 1,731 сухôтникôвъ принятыхъ до одного нѣмецкого заведеня 208 продовжено житє вôдъ 3 до 11 лѣтъ, 278 цѣлкомъ выздоровѣло а зъ другихъ 248 лишь 40 погôршилось, бо були дуже бѣднѣ и мусѣли тяжко працювати. Людямъ, котрѣ не въ силѣ ѣхати до санаторій радять лѣкарѣ уряджувати свое житє дома якъ найбôльше чисто, гигієнічно и се такожь причиняесь въ многихъ выпадкахъ до ихъ уздоровленя або бодай продовженя житя. Въ послѣдныхъ часахъ потворились великаньскѣ товариства, ліґи и т. п. для борбы зъ сухотами, котрѣ вплывають на законодатнѣ тѣла и правительства рôжныхъ державъ та взывають ихъ до борбы зъ тою „бѣлою заразою“. Сподѣватись належить, що если люде будуть и дальше зъ такою енерґією боротись зъ туберкульозою якъ почали теперь, то за якихъ 100 лѣтъ и слѣду не зôстане по тôй слабости а нашѣ потомки будуть вôльнѣ вôдъ неѣ, (якъ вже увôльнивъ ся рôдъ людскій вôдъ другихъ страшныхъ пошестей) и будуть лишь у книжкахъ читати, що колись истнувала така „кара божа“. А.

Хочешь 100 лѣтъ жити?

Спи вôсѣмъ годинъ на добу.

Спи на правôмъ боцѣ.

Держи отворенѣ вôкна въ спальни цѣлу нôчь.

Передъ дверима хаты держи всегда щось до обтираня нôгъ.

Обмивай цѣле тѣло водою кождого дня.

Не ѣджь много мяса та уважай, щобъ було добре приготоване.

Не пий и не кури, бо се нищить здоровле.

Щоденно иди на проходъ бодай на одну годину.

Не пускай домашныхъ звѣрятъ до хаты, бо они розносять заразливѣ хоробы.

Сли можешь, мешкай на фармѣ а не въ мѣстѣ.

Змѣняй свое занятє, не робы все тои самои роботы.

Вôдпочивай часто але не довго.

Вважай, щобъ вода яку пєшь була чиста, та щобъ не було въ твоѣй хатѣ вохкости.

Ограничи свои забаганки.

Не горячись будь розважный.

Вызначнѣ писателѣ,
що померли въ 1904 роцѣ.

Зъ рускихъ померъ Михайло Старицкій и Евгенія Ярошиньска.

Зъ російскихъ: Антôнъ Чехôвъ.

Зъ мадярскихъ: Маврикій Йоукай.

Зъ англійскихъ: Самуилъ Смайлсъ и Г. Стенлі.

Зъ нѣмецкихъ: Вилгелмъ Йорданъ.

Зъ жидôвскихъ: Теодоръ Герцелъ.

Зъ италійскихъ: Енріко Пансакчі.

Найбогатшѣ люде на свѣтѣ.

А. Белтъ, Лондонъ, 500 міліонôвъ долярôвъ.

И. Б. Рабинсонъ, Лондонъ, 400 міл. дол.

И. Ракефелеръ, Ню Йоркъ, 250 міл. дол.

В. Асторъ, Лондонъ, 200 міл. дол.

Князь Деміцофъ, Петербургъ, 200 міл. дол.

А. Карнеґі, Ню Йоркъ, 125 міл. дол.

В. Вандербилтъ, Н. Йоркъ, 100 міл. дол.

В. Ракефелеръ, Н. Йоркъ, 100 міл. дол.

И. Асторъ, Ню-Йоркъ, 75 міл. дол.

Лордъ Ротшилдъ, Лондонъ, 75 міліонôвъ.

Князь зъ Вестминстеръ, Лондонъ, 75 міл. дол.

И. Морґанъ, Ню Йоркъ, 75 міл. дол.

Лордъ Иві, Доблинъ, 70 міл. дол.

Из. Кузіно, Чілі, 70 міл.

Баронъ А. Ротшілдъ, Парижъ, 70 міл. дол.

М. Гайне, Парижь, 70 міл. дол.

Баронъ Н. Ротшилдъ, Вѣденъ, 70 міл. дол.

Архикнязь Фридрихъ австрійскій 70 міл. дол.

Юр. Ґулдъ, Ню Йоркъ, 70 міл. дол.

Я. Гилъ, Ню-Йоркъ, 70 міл. дол.

Панѣ Ґрінъ, Ню Йоркъ, 55 міл. дол.

Як. Смітъ, Ню Йоркъ, 50 міл. дол.

Г. Гевемаеръ, Ню Йоркъ, 50 міл. дол.

Ив. Смитъ, Мексико, 45 міл. дол.

К. Спрекелсъ, Санъ Франсиско, 40 міл. дол.

Архиепископъ Конъ, Вѣдень, 40 міл. дол.

Р. Сейджъ, Ню Йоркъ, 25 міл. дол.

СМѢШНЕ.

До одного дѣдича зайшла по милостиню его бувша мамка. Коли дѣдичь еѣ пôзнавъ, каже до неѣ: Пропадай звôдси ты негôдница, моя мати казала менѣ неразъ, що я бувбы розумнѣйшій чоловѣкъ, але ты мене пôдмѣняла.

Зъ вôдчиту про М. Павлика

выголошеного М. Лозиньскимъ

на ювилейнôмъ обходѣ его 30-лѣтнои дѣяльности.

Чимъ є для насъ для украиньскои суспôльности Михайло Павликъ? Яке значѣнє для поступу украиньскоя нації мае його 30 лѣтна дѣяльнôсть?

Щобы знайти вôдповѣдь на тî питаня, треба бы прослѣдити тî часы, въ якихъ Павликови довело ся жити и працювати, пригаянути ся исторіи украиньскои суспôльности въ Галичинѣ за послѣдныхъ 30 роковъ, перейти ту дорогу, яку перейшла за послѣдныхъ 30 лѣтъ у своимъ розвитку наша нація.

Але на се треба бы цѣлои студіи, и тому мы лишимо на боцѣ отсю важну и непôдхожу для нынѣшного вôдчиту задачу, ограничуючи ся тôльки на деякî уваги.

Коли Павликъ выступивъ на арену публичнои дѣяльности, тодѣ истнували на галицькôй Украинѣ двѣ партіи: староруська та украинофільська або народовська, партіи, опертî не на прінціпахъ соціяльно-політичныхъ а обрядово-язиково—правописныхъ.

Були се загаломъ часы, коли идея вызволеня народнои робучои масы въ путъ дотеперѣшнои економічнои, політичнои и духовои неволѣ була що-йно занесена въ Галичину, коли за кожде слово, сказане въ оборонѣ робôтницькои класы, грозила тюрма, часы, коли нашъ украиньскій загалъ, не цуравъ ся нѣякихъ способовъ, абы вбити того духа, що голосить вѣчну боротьбу зъ темнотою и неволею.

А що не могли вбити духа свободы, то кинули ся на проповѣдниковъ новои идеѣ, думаючи, що знищивши ихъ, знищать також ту идею, въ имя якои вони стали до працѣ и боротьбы. Поліційнî переслѣдуваня, державна тюрма, патріотичнî доносы, товарискій бойкотъ, вôдбиранє усѣхъ жерелъ зарôбку, — все те вôллялo ся въ одну шалену оргію духôвъ темноты и неволѣ.

Богато тодѣ понѣвечено молодыхъ силъ, богато злякало ся и завернуло зъ тернистого шляху, якимъ пустили ся здобувати свободу и добробутъ для всеи людськости, але були й такî, що не злякали ся нѣякихъ перешкодъ, а твердо йшли разъ выбраною дорогою.

И коли наша суспôльность за тыхъ послѣдныхъ 30 лѣтъ поступила на передъ, коли розвинули ся наша література и культура, коли нашî партіи приневоленî въ основу свои дѣяльности класти интересы народнои робучои масы, коли на свободу думки не налягає вже такимъ важкимъ обухомъ, якъ давнѣйше, цензура нашого загалу, то се наслѣдки працѣ тыхъ першихъ камѣнярôвъ загальнолюдського поступу, якî передъ 30 роками почали середъ нашои суспôльности свою важку працю, а мѣжь якими однымъ изъ першихъ, найбôльше вôдданыхъ своѣй идеѣ, найбôльше заслуженыхъ и найбôльше пореслѣдуваныхъ бувъ Михайло Павликъ.

* * *

Михайло Павликъ родивъ ся 1853 р. въ бѣднôй селяньскôй сѣмѣ на передмѣстю Косова. Школы кôнчивъ у Косовѣ, Коломыѣ та Львовѣ, удержуючи ся пôдчасъ усѣхъ тыхъ студій власною працею

Зъ ґімназіи выйшовъ Павликъ москвофіломъ. Доперва знакомство зъ Драгомановымъ 1876 р. повернуло його въ сторону украинства, одначе не формально-національстичного зъ клерикальною закраскою, вызнаваного тодѣшною партією народовцѣвъ, а украинства поступового. Разомъ изъ Павликомъ перебувъ ту идейну революцію цѣлый „Академическій Кружокъ“, до якого вôнъ належавъ, а выразомъ идейного напряму тодѣшнои львôвськои академічнои молодѣжи бувъ вôдчитъ Павлика, выголошеный 1876 р. на вечерницяхъ на споминъ Маркіяна Шашкевича, въ якôмъ вôнъ высказавъ потребу працѣ для народныхъ масъ въ дусѣ соціялізму. Та сей розмахъ молодого поколѣня швидко здусила брутальна сила такъ своихъ якъ и чужихъ. Въ „Академическôмъ Кружку“ наступила реакція, передовыхъ людей зъ помѣжь молодѣжи арештовано пôдъ закидомъ належаня до тайного соціялістачного товариства, держано довгî мѣсяцѣ въ слѣдчôй вязницѣ и хочь не доказано имъ нѣякои вины, то таки позасуджувано ихъ на кары.

Вôдъ теперь почало ся для Павлика житє „проскрібованого“, „выелімінуваного изъ суспôльности“... Соціялізмъ въ нынѣшныхъ часахъ, се зовсѣмъ не той „червоный дикій звѣръ“, передъ якимъ дрожали и на якого устроювали лютî нагонки офіціяльнî оборонцѣ теперѣшныхъ порядкôвъ у 70-ыхъ рокахъ; а наша публика, яка й теперь ще въ значнôй части льояльна та клерикальна до послѣднои каплѣ крови, а до того малокультурна, вôдзначала ся тодѣ всѣми тыми прикметами въ богато бôльшôй мѣрѣ. Коли взяти пôдъ увагу отсî обставины. то можна собѣ уявити, якъ жило ся середъ такои суспôльности молодымъ проповѣдникамъ новыхъ идей. Але молодî каменярѣ не пускають молота изъ рукъ. За пôдмогою Украинцѣвъ выдає Павликъ разомъ зъ Франкомъ журналъ „Громадський Друг“, а коли цензурнî умовы зробили выдаванє сего журнала неможливымъ, Павликъ продовжає його збôрками „Дзвін“ и „Молот“. Всѣ тî выданя молодого поколѣня проявляють велике богатство и всесторонность змѣсту вразъ изъ науковымъ обробленємъ. Але власти ихъ конфіскували, а молодый идеалістъ заплативъ за свою смѣлость 6-мѣсячною тюрмою.

Черезъ натовпъ каръ и процесôвъ выѣхавъ Павликъ зъ початкомъ 1879 р. до Женевы, де пробувъ до кôнця 1882 р. Въ тôмъ часѣ помѣстивъ у „Jahrbuch fuer Sozialwissenschaft und Sozialpolitik“ рядъ статей про новый політичный рухъ мѣжь украиньскимъ народомъ и выдавъ „Друкованиj лист до людеj“ (1880 р.) — популярный выкладъ соціялізму. Драгомановъ выдававъ уже вôдъ 1877 р. въ Женевѣ неперіодичными выпусками „Громаду“, яка при кôнци 1880 р. почала выходити яко періодичный двомѣсячникъ пôдъ редакцією Драгоманова, Павлика и Сергія Подолинського.

Годить ся звернути увагу на проґраму „Громади“, пôдписану всѣми трьома редакторами, якî приймили въ основу своєи дѣяльности соціялізмъ федеративного напрямку.

Вернувши до Галичины, почавъ Павликъ дальше працювати на мѣсци задля ширеня своихъ идей. Важкî се були обставины, середъ якихъ приходило ся жити и працювати. Передовсѣмъ треба було

Михайло Павликъ.

зводити важку боротьбу за кусокъ хлѣба, просто страшну для чоловѣка, якому замкнена дорога и до урядовои службы и до зарôбку межи своими. При кôнци 1884 р. вмеръ у Львовѣ Русинъ-народовець Адольфъ Нарольській, якій бувши безконфесійнымъ, звелѣвъ себе похоронити безъ священика. На похоронъ покôйного пôшовъ Павликъ, и ось за те вôдбирають йому переклады „Бібліотеки найзнаменитшихъ повѣстей“... Се лишь одинъ зъ незлѣченыхъ примѣрôвъ того „елімінованя изъ суспôльности“ и вôдбираня всякихъ средствъ до житя, наслѣдкомъ чого богато зъ „каменярѣвъ“ таки опустило молоты зъ рукъ...

Въ рр. 1887-8 Павликъ бувъ занятый у Краковѣ упорядкованємъ бібліотеки пôсля звѣстного польського повѣстяря Йосифа Крашевського.

Зъ початкомъ 1889 р. Павликъ перейнає на себе редакцію популярного тажневника „Батькôвщина. — Але выдавши 25 чиселъ мусѣвъ уступити, бо на що не посягла рука ц. к. прокураторіи, те знищивъ обухъ громадськои цензуры.

Въ 1890 р. почавъ Павликъ выдавати „Народ“, спершу безпартійный орґанъ, а опôсля орґанъ радикальнои партіи и выдававъ його ажь до смерти Драгоманова. Въ 1891 р. заложено радикальну партію, въ дѣяльности якои бравъ Павликъ живу участь, засѣдаючи въ зарядѣ партіи та редаґуючи „Хлїбороб“ и „Громадський Голос“. Яка заслуга Павлика для радикальнои партіи, про се дуже добре знають и прихильники и вороги радикальнои партіи; про значѣнє радикальнои партіи для поступу украинського народу, а спеціяльно для нашихъ селянъ вистане зазначити, що рухови, якій выкликала радикальна партія и ще передъ тѣмъ єи основателѣ, якъ Франко, Павликъ и иньшî, завдячити маємо майже все, що теперь є найлѣпшого въ нашôй суспôльности.

Вôдъ 1897 р. сповняє Павликъ функціи бібліотекаря въ „Науковім Товаристві імени Шевченка“, а усунувши ся вôдъ політичнои дѣяльности, займаєть ся науковою роботою.

Павликъ писавъ поезіи, оповѣданя, статѣ політичного та просьвѣтного змѣсту, а також переклавъ богато чужомовныхъ творôвъ, якъ „Власть тьмы“ Толстого „„Ткачѣ“ Гавптмана, „Буря“ Островського. „Історія боротьбы мѣжь реліґією й наукою“ Дрепера. Зъ його ориґінальныхъ працъ бôльше наукового характеру зазначимо: „Про русько-украинськî народнî читальнѣ“ та „Якубъ Ґаватовичь (Ґават), а зъ матеріяловъ, выданыхъ нимъ, згадаємо: „Михайло Петровичь Драгомановъ 1841 — 1895. Його ювилей, смерть, автобіоґрафія и списъ творôвъ“, „Переписка“ Драгоманова и „Списъ творôвъ Ивана Франка за перше 25-лѣтє его літературнои дѣяльности 1874—1898“. Отсей загальный образъ дѣяльности Павлика далеко неповный. Його житє и його праця, се житє и праця одного зъ тихъ каменярѣвъ на скалистôй дорозѣ поступу людськости до свободы и добробуту, именемъ якихъ говорить Франко:

И кождый зъ насъ те знавъ, що славы намъ не буде
нѣ памяти въ людей за сей кровавый трудъ,
що ажь тодѣ пôдуть по сѣй дорозѣ люде,
якъ мы пробємъ єи та прорôвнаємъ всюды,
якъ нашî кости тутъ пôдъ нею згниють“,

одного зъ тихъ каменярѣвъ, якî такъ перейнятî своєю идеєю, та працею задля єѣ здѣйсненя, що байдуже имъ и судъ людей и особисте щастє и все те, въ чѣмъ пересѣчный загалъ бачить суть и вартôсть житя, що хочь у нихъ

„неразъ душа болѣла
и серце рвало ся и груди жаль давивъ“,

та все таки була въ нихъ сила встояти при своимъ, була сила сказати собѣ:

„Нехай проклятî мы и свѣтомъ позабутî!..“

Тî каменярѣ, се сôль землѣ, се цвѣтъ людскости, безъ нихъ людскôсть пропала бы въ багнѣ застою, та людскôсть, яка въ своѣй величезнôй бôльшости ще й доси є тôльки товпою и тому устроює тріюмфальнî походы своимъ володарямъ, а каменує тыхъ, що хотѣли бы людскôсть-товпу перетворити въ людскôсть, зложену зъ людей.

Житє и праця Михайла Павлика, се житє и праця одного зъ тыхъ каменярѣвъ. 51 лѣтъ житя и 30 лѣтъ працѣ зробили зъ него сивого старця, якій мабуть нѣколи въ житю не зазнавъ, що таке матеріяльнî выгоды, але за те добре знає, що тюрма и нужда, та вѣрна приятелька, яка вже мабуть не покине його ажь до могилы...

Михайло Павликъ, се одинъ изъ тыхъ каменярѣвъ на скалистôй дорозѣ поступу украиньскои нації, якихъ праця спричинила весь нашъ поступъ за послѣдну четвертину вѣку. И хто цѣнить сей поступъ, той зрозумѣє також значѣнє дѣяльности Павлика, бо-жь завдяки його працѣ, його боротьбѣ, його мукамъ мы можемо теперь ити далѣ вже трохи прорôвнаною дорогою и не потребуємо зъ такимъ з'усилємъ здобувати кожду найменьшу позицію, зъ якимъ мусѣвъ здобувати єѣ Павликъ и товаришѣ.

И ту його заслугу оцѣнить певне историја, а вже нынѣ цѣнять єѣ высоко тî, що ведуть далѣ почате нимъ и його товаришами дѣло, що далѣ борють ся противъ вызиску и неволѣ народныхъ робучихъ масъ, за свободу и добробутъ людськости.

Смѣшне.

КРАЯНЫ.

— Чи вы, пане, не зъ Куликова?
— Нѣ. А вы зъ Куликова?
— Також нѣ.
— Такъ? А, то мы краяны.

ВЫГÔДНѢЙШЕ.

— Прошу пана, прошу вже разъ менѣ заплатити. За такою дробницею ходжу вже вôдъ нового року такій шматъ дороги.

— Почекайте, пане майстеръ, вôдъ першого перепроваджую ся близше васъ, то вамъ буде выгôднѣйше.

ПО ПОХОРОНѢ.

Єрина: — Сарака Марійка! Хто бы бувъ си цего сподѣвавъ, шо такъ завчасу лиши се сирôткою? Але й приказувала, та голосила, файно, Боже!

Варвара: — Е, що за файно менѣ — говорѣть, кобы моя мама вмерла, тогды ажь бы сте почули якъ ся голоситъ.

ТАКЪ ТО, ТАКЪ.

Иванъ: Десь то я куме читавъ, що зъ Ґонты мали Ляхи черезъ 11 днѣвъ стягати зъ тѣла по однôмъ пасѣ шкôры. Якъ вôнъ сю муку вытримавъ?

Гринь: Тай мы булибы такî дужî, якъ славный Ґонта, але зъ насъ поздирали драбы усе, ажь до кости. Отъ тому мы не такî якъ бувъ колись Ґонта.

ЦИГАНЬСКІЙ ВЫКРУТЪ.

Циганъ пасъ паньскихъ 20 штукъ гусокъ. Зголоднѣвши, зарѣзавъ одну гуску, спѣкъ и зъѣвъ. По часѣ приходить панъ и застає 19-теро гусей.

— Я давъ тобѣ 20 гусей пасти!
— Та двайцять — каже циганъ.
— Адже тутъ лише 19!
— Та нѣ, — прошу пана, 20!
— Переконаю тебе заразъ — каже панъ по довшôмъ змаганю. Закликавъ двайцять хлопцѣвъ. Циганъ перечисливъ ихъ на приказъ пана.
— Кождый хлопець має мати по гусцѣ — каже панъ.
— Та такъ, прошу пана!
— Ловѣть хлопцѣ по гусцѣ!

Кождый имивъ одну гуску, а одинъ лишивъ ся очивидно безъ гуски.

— А чому сей не має? — пытає панъ.
— А божь я виненъ, прошу пана, а вôнъ чому борше не ловивъ? — вôдповѣвъ циганъ наивно.

ВЪ ШКОЛѢ.

Початкуюча учителька: Скажи-но менѣ сынку, якъ ты называешь ся?

Ученикъ: Я не жнаю.

Учителька: Ну, то скажи, якъ мама кличе тата — може я такъ дôзнаю ся.

Ученикъ: Ты жлодѣю, ты піяку!

Учителька: Ну, то скажи якъ тато кличуть маму.

Ученикъ: Ты штара!

Учителька: А якъ-жежь кличуть тебе!

Ученикъ: Ходи ѣшти!

ЗЪ КАСАРНѢ.

Фрайтеръ: Ты, некруцьке вухо, шо на правый бôкъ байнетъ припинаешь!?

Рекрутъ: Та бо я, пане фрайтеръ, малькутникъ.

ОКРУШКИ.

Якъ панъ голодный, то свище, жидъ бомкає, а хлопъ бе жѣнку.

Середъ дурнѣвъ и мудрый здурѣе.

ПРОТИ БОГА.

Єґомосць (зъіритованый): Нещасте зъ тыми людьми! Такій дурень менѣ тутъ кôлки на головѣ буде тесати.

Хлопъ (побожно): Та щожь, прошу єґомосце, про Пана Бога мы всѣ дурнѣ.

* * *

Оденъ священикъ сповѣдавъ на смерть молоду дѣвчину и запытавъ еѣ:

Що е одинокою твоею розрадою за житя и теперь при смерти?

Дѣвчина: А прошу еґомосця, Иванъ Гладкій.

* * *

Капітанъ до рекрута: Кôлько маешь лѣтъ?

Рекрутъ: Двайцять два, прошу пана капітана, але бувбымъ мавъ двайцять, три тôлько що я рôкъ перележавъ въ шпитали.

* * *

Ѣхавъ дѣдичь селомъ, тай зломило ся ему колесо при вôзку. Прибѣгъ чимъ скорше вôйтъ и хотѣвъ шнуркомъ звязати зломане колесо. Коли дѣдичь вôдмагавъ ся, каже вôйтъ: „Вы пане бôльше вартнî отъ того стричка“.

ХРИСТОСЪ РАЖДАЄТЬ СЯ!

Рождество Исуса.

Роздвожь Исуса Христа стало ся такъ. Скоро Його матѣръ Марію заручено Йосифови, першь нѣжь вони зойшли ся, постережено, що вона мала въ утробѣ вôдъ святого Духа.

Йосифъ же, чоловѣкъ еѣ, будучи праведный и не хотячи ославити еѣ, хотѣвъ бувъ потай опустити еѣ.

Та якъ вôнъ про се думавъ, ажь ось явивсь йому у снѣ ангелъ Господень, глаголюча: Йосифе, сыну Давидôвъ, не бôй ся взяти до себе Марію, жѣнку твою; бо що въ нѣй зачалось, те вôдъ святого Духа.

И вродить вона сына, и даси йому имя Исусъ; бо вôнъ спасе людей своихъ вôдъ грѣхôвъ ихъ.

Усежь се стало ся, щобъ справдилось, що промовивъ Господь через пророка, глаголючи:

Ось дѣва матиме въ утробѣ, и вродить сына, и дадуть йому имя Емануилъ, що перекладомъ: Зъ нами Богъ.

Прокинувшись тодѣ Йосифъ вôдъ сну, зробивъ такъ, якъ ангелъ Господень повелѣвъ йому, и узявъ до себе жѣнку свою; и не знавъ еѣ ажь поки вона вродила сына первороднья, и давъ йому имя Исусъ.

Марія зъ Дитятемъ.

Коляда.

Во Вифлеемѣ нынѣ новина:
Дѣва пречиста зродила Сына.
Въ яслахъ сповитый помѣжь быдляти
Тамъ спочивае Богъ необнятый.

Вже Херувимы славу спѣвають,
Ангельскі хоры Спаса витають,
Пастырь убогій несе що може,
Щобъ обдарити Дитятко Боже.

А ясна зоря свѣту голосить:
Месія радость, щасте приносить;
До Вифлеема спѣшѣть всѣ нынѣ,
Бога витати въ бѣдной Дитинѣ.

За свѣтломъ зôрки десь ажь зъ Сходу
Йдуть три владыки княжого роду,
Золото въ дарѣ, ливанъ и миро
Вразъ зъ серцемъ щирымъ несуть въ офѣру.

Мати Марія Сына лелѣе,
Йосифъ старенькій пелены грѣе
А Царь всесвѣта въ зимнѣ и болю
Благословить насъ на лѣпшу долю.

Исусе милый, мы небогатѣ,
Золота въ дарѣ не можемъ дати
Та даръ цѣннѣйшій несемъ вôдъ мира:
Се вѣра серця, се любовь щира.

Глянь окомъ щирымъ, о божій Сыну,
На руску землю, руску родину,
Зôшли ѣй зъ неба даръ превеликій,
Щобъ Тя славила во вѣчні вѣки.

МИРЪ НА ЗЕМЛИ!

Надôйшло Роздво, надôйшовъ день радости и вдоволеня для людей. Се згадка на миле пôсланництво и заповѣть вѣчного мира на свѣтѣ, що повторила ся тысячь девятьсотъ четвертый разъ.

„Слава на вышинахъ Богу, на земли миръ, мѣжь людьми благоволене". Такъ спѣвали ангелы, коли прийшовъ на землю Спаситель свѣта. И вôдъ непамятныхъ часôвъ вôддають Богови честь и славу, и много було на свѣтѣ людей доброи волѣ. Миру однакъ, мимо тысячлѣтныхъ стонôвъ, терпѣнь, бажань и надѣй, нема на свѣтѣ. Єще нынѣ взывають бѣдні и нуждарѣ Спасителя, щобы звôльнивъ сей свѣтъ вôдъ ихъ терпѣнь. Спаситель Христосъ понѣсъ смерть на крестѣ за грѣхи свѣта, а однакъ и нынѣ земля, на котрôй Вôнъ хотѣвъ збудувати Свое царство мира и братню любовь, є долиною терпѣня для нещасного роду людского, є видовищемъ загальнои борбы, борбы всѣхъ проти кождого, брата проти брата, жѣнки проти мужа, сына проти батька, доньки проти матери. А еслибы люде прийшли до пôзнаня, еслибы умѣли вôдрôжнити правду вôдъ неправды, дѣйснôсть вôдъ вымуманого, еслибы вôддавали честь лишь тому, що добре, еслибы послѣдовали за дѣлами чесными и вôдважными, тогдѣ недалекій бувъ бы той день, въ котрôмъ тысячлѣтні стоны и терпѣня, муки и ожиданя, перемѣнилибы ся въ вѣчный миръ.

А людскôсть вся не скорше буде вызволена, доки не розвяже найважнѣйшои загадки житя, доки не прийде до пôзнаня, що жите тото нужденне, повне безустаннои борбы о хлѣбъ насущный, можна черезъ сильну а свѣдому орґанізацію, далеко выгôднѣйше уладнати.

Доперва въ минувшôмъ столѣтю прийшли люде до пôзнаня, що суть панами природы, наколи зъумѣли выкористовувати для себе еѣ силы та навчились все те легко вытворювати, що є потрѣбне до гôдного житя и до осягненя высшои степени культуры. По тысячлѣтнôмъ житю середъ темноты и поневоленя, остаточно найшли дорогу до вызволеня ся зъ пôдъ ярма тьмы и неволѣ, а тою дорогою є сильна а свѣдома орґанізація покривдженыхъ, супроти кривдячихъ. И теперь вже суть звѣсні средства до вызволеня людскости зъ нужды и недостатку, поневоленя и зависимости, душевныхъ и тѣлесныхъ кайданôвъ. Кождый чоловѣкъ мусить освободити свого духа вôдъ пятна зависимости и пôдданьства и мусить почувати себе гôднымъ имени чоловѣка. Вôнъ мусить вôдродити ся, а черезъ те вôдроджене приведе на свѣтъ миръ вѣчный.

Якъ невольна насмѣшка въ людей, звенять нынѣ слова: „на земли миръ!" коли пригадаемо собѣ войну въ далекôй Азіи, де люде, хочь рôжного выгляду, але всежь таки дѣти одного Бога, тысячами нищать себе взаимно, уживаючи и сего всякихъ средствъ и напружаючи всѣ свои силы. Мы бачимо тамъ такій страшный образъ, що страшнѣйшого мы не въ силѣ собѣ представити. Бачимо тысячѣ и сотки тысячѣвъ людей, що радо бы жили зъ собою и побôчь себе середъ святого мира, але на приказъ своихъ володарѣвъ пеначе хижі вовки йдуть на себе и не провинивши цѣлкомъ супроти себе, рѣжуть себе взаимно и шматують себе на кусники... Жите людске не мае тамъ большои вартости, якъ жите комахи.

Вже цѣлый рôкъ веде ся та страшна рѣзня а конець еще далеко. А въ христіяньскôмъ Петербурзѣ и въ цѣлôй Росіи будуть спѣвати „Миръ на земли!" Мимо домаганъ народу, щобы заперестати кровавои войны, середъ звукôвъ „Миръ на земли!" йдуть новѣ тысячѣ бѣдного народа на страшну загибѣль, на поле войны. Христіяньскій царь и поганьскій Мікадо не думають о мирѣ, у нихъ проводною гадкою теперь: „борба", а безглуздый нарôдъ зъ дитинячимъ вдоволенемъ спѣвае слова божого пôсланництва „Миръ на земли!"

Всюда на всѣхъ кôнцяхъ землѣ кипить борба покривдженыхъ зъ безсумлѣнными о камѣнныхъ серцяхъ кривдителями. Они борють ся о крихôтку щастя и мира на земли. Грôшь заволодѣвъ всѣмъ що людске и каже собѣ служити. Все, що чоловѣкови найдорозше и святе, гине пôдъ його желѣзною ногою. Грôшь теперь богомъ, що рядить цѣлымъ свѣтомъ и житемъ людскимъ. А такій богъ певно не є богомъ мира. Вôнъ мордуе и давить безъ выимки всьо, що стане ему перешкодѣ въ здѣйсненю его плянôвъ. Вôнъ не зважае на людей, що день въ день падуть жертвою його власти чи то у фабрикахъ, чи майнахъ, чи выпрацювавши свои силы, гинуть передвчасно середъ нужды и недостатку зъ голоду. Грôшь безъ милосердя розрывае святі звязи родинні, наколи жѣнка робить конкуренцію мужови, а дѣти родичамъ.

Але подоптана и знеславлена людскôсть починае приходити до себе, [illegible] за свѣтло пôзнаня, котре вказуе дорогу до вызволеня ся зъ пôдъ тираньства власти гроша, до царства братньои любови и мира.

Оживляюча праця надъ самосвѣдомостею, ломить всякі пересуды и ду[illegible] пôдданьчу, и орґанізуе до борбы о вызволене, до выборення гôдного [illegible] житемъ чоловѣка. Навѣть еслибы власти тьмы сприсягли ся и [illegible] то будуть безсильными супроти побѣдоносного походу арміи свободы, котра [illegible] ся выборотп людскости побѣду и вѣчный миръ, черезъ загладу на[illegible] системы.

И коли вся людскôсть очуняе зъ тьмы неволѣ и пôдданьства та [illegible] яку выбрати дорогу до здѣйсненя своихъ идеалôвъ, тогдѣ не на [illegible] настане „МИРЪ НА ЗЕМЛИ!"

Рôздвяный дзвôнъ

Зъ россійского переклавъ Ж. Б.

Вечеромъ передъ самымъ Рôздвомъ зайшовъ до мене гôсть. Бувъ се Андрѣй Ивановичъ Петрôвъ, котрый мавъ заняте въ моимъ бюрѣ оголошень. Вôнъ бувъ чоловѣкъ дивнои вдачѣ. Коли часомъ сѣвъ на крѣслѣ и прибравъ свою улюблену позу, плечѣ оперъ о стѣну, руки зложивъ на груди и попавъ въ задуму, пригадувавъ менѣ статую камѣнну могучого вождя, що спокôйно и неповорушно укладае въ головѣ ґеніяльнѝ пляны. Такъ могуча и неначе зъ камѣня выкована була його постава. Кождому, що глядѣвъ на його поставу здавало ся, що коли сей велитень порушить ся зъ мѣсця, то всьо по дорозѣ розтратуе и въ порохъ розсипле своими величезными ногами. Въ дѣйсности однакъ мавъ Андрѣй Ивановичъ незвычайно осторожный и тихій хôдъ, ступавъ неначе кôтъ. Притôмъ бувъ задивляючо зручный и я нѣколи не завважавъ, щобы вôнъ выпустивъ що зъ рукъ, або струтивъ на землю. Коли часомъ пôшли мы оба разомъ на прохôдъ, де много було людей, вôнъ нѣколи не потрутивъ нѣкого, все умѣвъ зручно обôйти; пôдчасъ коли я сотки разôвъ потручувавъ прохожихъ. Одного разу прийшовъ до нашого бюра великій силачъ, Геркулесъ, зъ мѣсцевого цирку. Вôнъ бувъ нетверезый, попавъ незнати чого въ злôсть, зачавъ кричати и вже забиравъ ся до бійки. Зъ такимъ чоловѣкомъ, котрому було забавкою зломати въ рукахъ желѣзну штабу, небезпечно було жартувати, и я вже хотѣвъ пôслати по полицію, коли въ тôй хвилѣ приступивъ Андрѣй Ивановичъ до силача, вхопивъ його за ковнѣръ, потрясъ нимъ на право и на лѣво, и заки сей опамятавъ ся, выкинувъ його за дверѣ. Я еще не отрясъ ся зъ першого враженя, коли Андрѣй Ивановичъ, такъ якбы нѣчого не стало ся, спокôйно забравъ ся до дальшои роботы.

Чому вы менѣ, мôй дорогій, нѣколи се не сказали, що зъ васъ такій силачъ? пытавъ я його.

Щожь, чи я маю самъ себе хвалити?—вôдповѣвъ спокôйно Петрôвъ.

Андрѣй Ивановичъ дôставъ у мене заняте на порученє мого найлѣпшого приятеля. Єго минувшина дуже мене цѣкавила, але пôдъ тимъ взглядомъ бувъ вôнъ въ собѣ замкненый, а на мои пытаня, дававъ лишь выминаючѝ вôдповѣди. Я отже звернувъ ся до мого приятеля, котрый менѣ його поручивъ, зъ запытанемъ, яка е минувшина Петрова. Але вôнъ зморщивъ чоло и сказавъ: Яку ты маешь приемнôсть въ такихъ допытахъ? Чи Петрôвъ служить тобѣ добре?

— Я не бажаю собѣ лѣпшого вôдъ него.

— Отже чого тобѣ бôльше потреба.

— Але прошу тебе, скажи менѣ вже разъ. Що то за якась незвичайна тайна? Чи може... тяжить на нѣмъ якій злочинъ?

— А хотяйбы и такъ. Чи тобѣ вже лекше на серцю стане, коли о тôмъ довѣдаешь ся? Тогдѣ наберешь тôльки упередженя до чоловѣка, котрый е такъ тобѣ вôдданый.

— Такъ скажи менѣ бодай одно. Ты менѣ його поручивъ, але ты е червоный ліоералъ, може вôнъ, хорони Боже, соціялістъ?

Мôй приятель ставъ сердечно смѣяти ся.

— О Боже! Май хочь милосердіе надôмною, бо згину зô смѣху. Андрѣй Петрôвъ соціялістъ? Отось трафивъ кулею въ плôтъ!

Моя цѣкавôсть була дуже напружена, я немôгъ довше выдержати и цѣлкомъ рѣшучо зажадавъ вôдъ Петрова выясненя що до його минувшины. Я оправдувавъ себе передъ нимъ тымъ, що се е дуже невыгôдно, а навѣть небеспечно, тримати у себе на службѣ людей, котрыхъ минувшина закрыта е якоюсь тайною.

Петрôвъ звернувъ на мене свои сивѝ очи и змѣривши мене холоднымъ прошибаючимъ зоромъ, сказавъ спокôйно:

— Я не закриваю своеи минувшины, але не люблю о тôмъ безъ важнои причины говорити, бо мое минувше зване многимъ не е до вподобы и вже не разъ мавъ я зъ тои причины много неприемностей. Але коли вы сего вôдъ мене конечно домагаете ся, то прошу дуже: Я бувъ жандармомъ... А теперь, коли вамъ се не до вподобы, можете мене звôльнити зô службы, я не маю жадного права домагати ся вôдъ васъ якихсь уступствъ.

Мае ся розумѣти, що я його не звôльнивъ зô службы.

* * *

Такъ отже въ вечѣръ передъ Рôздвяными святами, прийшовъ до мене Петрôвъ, я поздоровивъ його щиро и оба сѣдѣлисьмо середъ сумраку вечѣрного пôдъ вôкномъ и выжидали першои зôрки на небѣ. Се бувъ вечѣръ передъ Рôздвомъ и въ поблиской церквѣ зачали дзвонити. Петрôвъ перехрестивъ ся. Се мене дуже дивувало, бо доси не замѣтивъ я, щобъ Петрôвъ бувъ такъ набожный. А коли я высказавъ йому свое здивованє, вôнъ менѣ вôдповѣвъ:

— Вамъ се дивнымъ выдае ся, що я перехрестивъ ся? Правда, надзвычайно релігійнымъ я не е. Въ вѣчнôмъ гоненю и борбѣ за хлѣбъ щоденный, тратить чоловѣкъ дещо зъ вѣры, але часомъ вôдозве ся въ нѣмъ совѣсть, и наверне ся до Бога. Передовсѣмъ въ вечѣръ передъ Рôздвомъ. Такъ, якбы вы знали, якъ се свято охоронило мене передъ великимъ нещастемъ, се стало ся якъ разъ передъ десятьма роками. Єсли хочете, то я вамъ про се розкажу.

— Дуже прошу.

— Послухайте отже. Передъ десятьма роками служивъ я при жандармахъ въ однôмъ малôмъ мѣсточку. Капітанъ бувъ нашимъ начальникомъ, а позаякъ я мавъ у него довѣре, проте всякѝ найважнѣйшѝ справы поручавъ вôнъ менѣ. Одного часу появивъ ся въ околицѣ нашого мѣсточка дуже небезпечный а притôмъ зручный и безличный розбôйникъ, котрого называли Федоромъ. Вôнъ нападавъ не самъ, але въ спôлцѣ зъ цѣлою бандою, такихъ самыхъ якъ и вôнъ справныхъ злочинцѣвъ. Они палили та рабували то въ однôмъ то въ другôмъ мѣсци, але не мордували нѣкого. Зъ часомъ выловили мы цѣлу гарну компанію, а полишивъ ся на волѣ тôльки оденъ Федоръ. Капітанъ приказавъ менѣ його зловити. Я взявь ся до дѣла и передовсѣмъ звернувъ увагу на те, щобы злочинця не выпустити зъ мѣсточка. Я мавъ много помôчникôвъ, такъ що не прийшло се менѣ зъ трудомъ стеречи границѣ мѣста. Притôмъ я вже такъ надоѣвъ ся знакомымъ злочинцямъ черезъ щоденне майже перешукованє ихъ домôвъ, що я бувъ певный, що навѣть рôдный братъ Федора не бувъ бы сховавъ його въ своѣй хатѣ, щобы лишь спасти свою шкôру. А коли я спостерѣгъ яку крыѣвку, то удававъ-емъ, що ѣѣ не бачу, бо я бувъ певный, що Федоръ зô всѣхъ бокôвъ окруженый, певно тамъ буде шукати захисту, а тогды мои люде зловлять його, якъ мишь въ лапцѣ. Въ сей спосôбъ я його шукавъ. Я выполошивъ його зъ однои части мѣста до другои. Справдѣ вôнъ умѣвъ дуже добре укрывати ся, але въ конци мы такъ приперли його до стѣны, що навѣть его любка вôдмовила йому захисту зъ боязни передъ нами. Тогдѣ ставъ вôнъ вже скрайно безличный и навѣть въ бѣлый день показувавъ ся на улицѣ. Одного разу, коли Федоръ тôлько показавъ ся на закрутѣ улицѣ, зловивъ його за ковнѣръ мôй аґентъ Фроловъ. Але Федоръ не стративъ притомности. Въ однôй хвили вдаривъ аґента зъ цѣлои силы пястукомъ въ голову а самъ щезъ мѣжь домами.

...Се стало ся якъ разъ день въ передъ Рôздвомъ.

...Хотяй Федôръ пропавъ безъ слѣду, то знавъ я однакъ добре, що зъ мѣста вôнъ не мôгъ выйти; а впрочѣмъ сидѣли мы майже йому на карку. Подумавъ я собѣ отже: Пташка е въ лапцѣ, але де она могла сховати ся? Такъ думавъ я и думавъ, и въ конци дôйшовъ до такого заключеня, що Федôръ може бути тôльки у старои Марты. Она мешкала недалеко, мала свою хатчину, пожичала грошѣ на процентъ, торгувала рôжными старыми рѣчами а такожь не жахала ся купувати и продавати краденѝ рѣчи. Мы мали на ню велике пôдозрѣне, але не малисьмо жадныхъ доказôвъ, а злодѣя нѣхто не вѣшае, доки його не зловить. Такъ отже перешукали мы хату старои, але нѣчого не найшли. Мимо того булисьмо тои думки, що Федôръ мусить тамъ бути. Я приказавъ своимъ людямъ, щобы звертали увагу на хату а самъ пôшовемъ до города. О шестôй годинѣ прибѣгъ до мене Фроловъ.

— Андрѣй Ивановичъ! — кричить вôнъ до мене змѣшаный, — чу пригадуете собѣ ту стару буду, що стоить коло хаты старои Марты?"

— Пригадую собѣ!

— Стара думала, що тамъ нѣхто не мешкае, бо буда вже цѣлкомъ стара и розлѣтае ся.

— Такъ, она справдѣ грозить заваленемъ ся. Дежбы тамъ чоловѣкъ мôгъ укрыти ся?

— Ходѣть, ходѣть чимъ скорше! Псомъ нехай буду, если въ тôй хвилѣ не бачивъ тамъ горѣючого сѣрника...

— Але чи ты не брешешь?

— Та пощо бымъ мавъ брехати? Я зъ Сидоровымъ и Поликарповымъ пôдôйшовъ тихесенько ажь пôдъ самѝ дверѣ. Теперь я лишивъ ихъ тамъ самыхъ а самъ прибѣгъ за вами.

Я прийшовъ на мѣсце и оглянувъ все докладно. Въ будѣ небуло нѣкого, але незнаю якъ се вамъ сказати, такъ якось чути було живого чоловѣка. Тутъ безъусловно мусѣвъ бути Федôръ,.. але де? Чотыри стѣны и одна пѣчь, то була цѣла буда. Чи може ставъ вôнъ невидимымъ? Въ тôй хвилѣ прийшло менѣ одно на думку.

Я прикликавъ Фролова и другихъ и лишивъ ихъ въ серединѣ, а самъ пôшовъ оглянути буду доокола. Зъ одного боку, бачу, лежать двѣ дошки при самôй стѣнѣ. Пощо они тутъ лежать? Пôдношу одну до горы и дивлю ся, а тамъ въ землѣ отвôръ. Я спускаю одну ногу, и справдѣ, натрафивъ на сходы. Не даромъ то кажуть люди, що коло старои чарôвницѣ рôжнѝ чортяки находять захистъ. Я ступивъ ногою на сходы, а въ тôй хвилѣ усунулась пôдôмною земля и я влетѣвъ до середины.

Коли я опамятавъ ся, побачивемъ, що нахожу ся въ пивницѣ. На землѣ стояла бляшана лямпа, коло неи було розстелене нужденне леговище, а на нѣмъ сидѣвъ чоловѣкъ и мѣривъ зъ рушницѣ прямо въ мою грудь. Але пощо було мѣрити. Люфа рушницѣ майже притикала до моеи груди а вôддалене мѣжь мною а мѣряючимъ, не выносило бôльше, якъ одну стопу. Я мавъ въ кишенѣ револьверъ, але заки бувъ бымъ сягнувъ за нимъ, Федôръ мôгъ вже давно стрѣлити, бо оба курки на рушницѣ були натягненѝ. Я подумавъ собѣ, можобы закликати о помôчь? Але и то було зле, бо въ тôй хвилѣ застрѣливъ бы мене, а до того забравъ бы мôй револьверъ, и мôгъ бы еще шѣсть выстрѣлôвъ дати до моихъ людей. Однимъ словомъ, хочь якъ я розбиравъ, бачивемъ, що смерть жде мене неминуча. Вже выбила моя послѣдня година.

Все те стало ся въ однôй хвилинѣ, и еще теперь не могу поняти, якъ я взагалѣ мôгъ тогдѣ думати. Колимъ спостерѣгъ, що нема менѣ ратунку, бувъ я лютый, чому вôнъ такъ довго зволѣкае? Чому вже разъ не стрѣляе? Взагалѣ не минуло бôльше якъ кôлька секундъ, вôдъ коли впавемъ въ пивницю.

Федôръ мовчить, и я мовчу. Я не мавъ часу анѣ помолити ся, анѣ його о ласку просити, одно лишь бачивъ я ясно, що теперь застрѣлить мене, якъ послѣдного пса. Въ тôй хвилѣ давъ ся чути дзвôнъ церковный. Отже теперь розпочавъ ся Святый Вечеръ. Моя рука мимохôть пôдняла ся и я перехрестивъ ся. Дивлю ся на Федора, а його руки дрожать. Въ тôмъ вôдзывае ся дзвôнъ другій разъ и третій...

Я своимъ очамъ не вѣрю. Федôръ блѣдый якъ смерть, його уста порушають ся... очи повнѝ слѣзъ... Христосъ, каже, Христосъ народивъ ся, и при тихъ словахъ кидае рушницю на землю...

Вяжи мене! каже.

Въ однôй хвилѣ хватаю револьверъ и Федôръ въ моихъ рукахъ.

Петрôвъ замовкъ и задумавъ ся.

— Отже вы його забрали? поспитавъ я зъ великимъ заинтересованемъ.

Петрôвъ поглянувъ на мене нерадо, и выдавало ся, що погорджае мною.

— О, Иполите Яковлевичу, вы якъ бачу, за низько мене цѣните, сказавъ вôнъ невдоволенымъ тономъ. Прошу васъ, аджежь якъ бы я мôгъ... Чоловѣкъ сей мôгъ мене застрѣлити, а не зробивъ сего, а я мавбымъ мати меньше совѣсти якъ сей розбишака? Въ першій хвилѣ я хотѣвъ кинути ся на Федора и всѣхъ своихъ людей закликати. Але дивлю ся, вôнъ стоить и хрестить ся, а сльозы такъ и котять ся йому по лицяхъ, а уста говорять:

— Христосъ народивъ ся, а мы, а що мы робимо? Мôй Боже! Въ таке велике свято я мало на застрѣливъ чоловѣка!

— Щось дивного дѣяло ся въ моимъ серцю. Я не знавъ, що роблю. Я приблизивъ ся цѣлкомъ до Федора и сказавъ по тихо до него:

— Утѣкай, если тобѣ еще удасть ся. За будою стоить варта.

Вôнъ широко розтворивъ свои очи, а я все показувавъ йому выхôдъ. Вôнъ вдеръ ся до отвору и щезъ. Коли я вылѣзъ на гору, закликавъ до себе Фролова:

— Чи видишь тамъ той отвôръ?

Вôнъ змѣшавъ ся.

— Тутъ певно мусить бути злочинець. Закличь людей, мусимо побачити!

Всѣ чотыри зôйшлисьмо до ямы, знайшлисьмо тамъ рушницю, лямпу, леговище, але розумѣе ся Федора не було.

— Хлопцѣ — сказавъ я — здае ся не було намъ призначене. Пташка була въ клѣтцѣ але утѣкла.

Пôдчасъ того надôйшовъ нашъ капітанъ и списавъ зъ насъ протоколъ. Мы заарештовали Марту, але якъ те все покôнчило ся, не знаю.

. . . .

— А що стало ся зъ Федоромъ? — поспитавъ я.

— Не умѣю сего сказати... вôдповѣвъ задуманый Петрôвъ. Въ мѣстѣ не було вже його видко... Познѣйше чувъ я разъ, що въ околицѣ найдено трупа въ лахманахъ зъ пôдрѣзанымъ горломъ, що бувъ цѣлкомъ подôбный до Федора. Чи се однакъ вôнъ бувъ, чи хто другій и хто його забивъ, не знаю; тогдѣ якъ разъ я выступивъ зô службы и мало се мене обходило...

Але се е певна рѣчь, що всѣ такѝ якъ Федôръ кôнчать въ однаковый спосôбъ.

СВИНЯЧА НАТУРА.

Въ шиночку сидять два сватки. Одинъ ѣсть дреглѣ, а другій пе горѣвку. Въ конци першій вôдзываесь до другого:

— Знаете куме, я вже маю таку свинячу натуру, що якъ наѣмъ ся свинины, то заразъ пивбымъ горѣвку. (Сказавши то поглянувъ крадькомъ на кумову фляшину).

— А я — вôдповѣдае на то кумъ — маю ще горше свинячу натуру — що не дамъ. И при тыхъ словахъ сховавъ фляшину въ кишеню.